

Funktionella metoder för kontaktskapande med barn i lekåldern

- En broschyr för familjearbetare

Tiina-Marie Marttila

Oskar Sandström

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	
Författare:	Tiina-Marie Marttila & Oskar Sandström
Arbetets namn:	Funktionella metoder för kontaktskapande med barn i lekåldern –En broschyr för familjearbetare
Handledare (Arcada):	Arla Cederberg
Uppdragsgivare:	Vaikuttavat tavat (VATA)
<p>Sammandrag:</p> <p>Inom familjearbete är kontaktskapande med klienterna det första steget för att skapa ett gott samarbete mellan professionell och klient. Speciellt med barn kan det ibland vara utmanande att skapa kontakt och då kan kontaktskapandet underlättas genom att man använder olika funktionella metoder. Syftet med vårt arbete är att ge kunskap om hur man skapar kontakt med barn i lekåldern inom familjearbete genom att göra en broschyr med tips på funktionella metoder kopplade till socialpedagogisk kompetens. Frågeställningen för arbetet är: Hur kan professionella skapa kontakt med barn i lekåldern genom att använda funktionella metoder kopplade till socialpedagogisk kompetens? Frågeställningen för arbetet besvaras i kapitlet om den teoretiska referensramen. Den teoretiska referensramen utgörs av socialpedagogiskt förhållningsätt, socialpedagogisk kompetens och av funktionella metoder. Bakgrundskapitlet för arbetet består av familjearbete i sin helhet och i den tidigare forskningen presenteras bemötande av barn och familjer. Metoden som har använts är produktutveckling och resultatet är en broschyr för professionella inom familjearbetet. Broschyren innehåller idéer på olika funktionella metoder som kan användas med barn i lekåldern för kontaktskapande. Broschyren består sammanlagt av 9 funktionella metoder, som kan användas tillsammans med barn i lekåldern under de första träffarna. Den teoretiska grunden för broschyren ligger i familjearbete, socialpedagogisk kompetens, funktionella metoder och bemötande av barn och familjer. Arbetet är skrivet för Vanda stads familjetjänster och inkluderas i projektet Vaikuttavat tavat.</p>	
Nyckelord:	Familjearbete, tidigt stöd, kontaktskapande, funktionella metoder, socialpedagogik
Sidantal:	60
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	11.11.2016

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	5529, 5530
Author:	Tiina-Marie Marttila & Oskar Sandström
Title:	Functional methods for making contact with toddlers –A brochure for family workers
Supervisor (Arcada):	Arla Cederberg
Commissioned by:	Vaikuttavat tavat (VATA)
<p>Abstract:</p> <p>The first and vital step in family work is to make contact with the clients in a way that supports the ongoing cooperation between the professionals and the clients themselves. Sometimes it might be challenging and difficult to make contact especially with the children in the family, and in those situations a variation of functional methods might come in handy. The aim of the thesis is to produce knowledge on how to make contact with toddlers in family work, by creating a brochure with different tips and suggestions on functional methods and practices linked with social pedagogical skills. The aim in the study is the following: How can professionals make contact with toddlers by using functional methods that are linked with social pedagogical skills? The aim of the study is answered in the chapters about functional methods and social pedagogic. The background chapter of the study consists of family work as a whole, and the professional's treatment of children and families is presented in the chapter of previous research. The result of the method used in the study is a brochure that contains ideas and different functional methods that can be used for making contact with toddlers in family work. The brochure itself contains a total of 9 different methods that can be used with children during the first visits. Social pedagogical skills, functional methods and treatment of children and the family as a whole, are the theoretical basis that the brochure stands on. The study is written for the City of Vantaa Family Services and it is included in their project Vaikuttavat tavat.</p>	
Keywords:	Family work, early intervention, contact making, functional methods, social pedagogic
Number of pages:	60
Language:	Swedish
Date of acceptance:	11.11.2016

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Tunnistenumero:	
Tekijä:	Tiina-Marie Marttila & Oskar Sandström
Työn nimi:	Kontaktin luominen leikki-ikäisten lasten kanssa toiminnallisia menetelmiä käyttäen – Esite perhetyöntekijöille
Työn ohjaaja (Arcada):	Arla Cederberg
Toimeksiantaja:	Vaikuttavat tavat (VATA)
<p>Tiivistelmä: Ensimmäinen askel perhetyössä on kontaktin luominen asiakkaan kanssa, jotta hyvä yhteistyö ammattilaisen ja asiakkaan välillä olisi mahdollinen. Kontaktin luominen varsinkin lasten kanssa saattaa olla haasteellista, ja silloin erilaisten toiminnallisten menetelmien käytöstä voi olla hyötyä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, miten perhetyössä voi luoda kontaktin leikki-ikäisten lasten kanssa. Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka kostuu teoreettisesta viitekehystä sekä esitteestä. Esite sisältää 9 erilaista toiminnallista menetelmää, joita voidaan käyttää leikki-ikäisten lasten kanssa ensimmäisten tapaamisten yhteydessä. Opinnäytetyö pyrkii lisäksi vastaamaan kysymykseen: Miten ammattilaiset voivat perhetyössä luoda kontaktin leikki-ikäisiin lapsiin erilaisia toiminnallisia menetelmiä ja sosiaalipedagogista pätevyyttä käyttäen? Työn teoreettinen osuus koostuu sosiaalipedagogisesta lähestymistavasta ja pätevyydestä sekä toiminnallisista menetelmistä. Taustatiedon ja aiempien tutkimusten avulla käsitellään perhetyön käsitettä kokonaisuudessaan sekä miten lapset ja perheet kohdataan perhetyössä. Esitteen teoreettinen perusta nojautuu perhetyöhön, lapsiperheiden kohtaamiseen, sosiaalipedagogiseen pätevyyteen sekä toiminnallisiin menetelmiin. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Vantaan kaupungin perhepalvelut ja opinnäytetyö on osa Vaikuttavat tavat -hanketta.</p>	
Avainsanat:	Perhetyö, varhainen tuki, kontaktin luominen, toiminnalliset menetelmät, sosiaalipedagogiikka
Sivumäärä:	60
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	11.11.2016

INNEHÅLL

1	Inledning.....	8
1.1	Syfte och frågeställningar	9
1.2	Avgränsningar	9
1.3	Arbetslivsrelevans	10
2	Familjearbete	10
2.1	Lagstiftning som styr familjearbetet.....	11
2.1.1	<i>FN:s konvention om barnets rättigheter .....</i>	<i>11</i>
2.1.2	<i>Barnskyddslagen .....</i>	<i>12</i>
2.1.3	<i>Lagen om klientens ställning och rättigheter.....</i>	<i>12</i>
2.1.4	<i>Socialvårdslagen .....</i>	<i>13</i>
2.2	Familjearbetets mål och syfte.....	14
2.2.1	<i>Förebyggande familjearbete och tidigt stöd .....</i>	<i>16</i>
2.2.2	<i>Barn- och familjespecifikt samt korrigerande familjearbete.....</i>	<i>17</i>
2.2.3	<i>Förverkligandet av familjearbetet .....</i>	<i>18</i>
2.3	Familjearbetets ramar.....	19
2.3.1	<i>Skyddandet av barnen.....</i>	<i>20</i>
2.3.2	<i>Familjeramen.....</i>	<i>21</i>
2.3.3	<i>Ramarna över föräldraskapsarbetet och arbetet med föräldrarna .....</i>	<i>22</i>
2.3.4	<i>Barnets individuella ram och arbetet med barnet.....</i>	<i>22</i>
2.3.5	<i>Klientorientering.....</i>	<i>24</i>
3	Tidigare Forskning om bemötande av barn och familj	25
3.1	Professionellt bemötande i familjearbete	25
3.1.1	<i>Bemötande av föräldrarna .....</i>	<i>28</i>
3.1.2	<i>Bemötande av barnen .....</i>	<i>31</i>
4	Funktionella metoder för kontaktskapande inom familjearbete	32
4.1	Lek, spel och sagor	35
4.2	Sagotering	36
4.3	Bildkonst	37
4.4	Känslkort.....	38
4.5	Styrkekort	38
4.6	Fotografier	39
4.7	Situationsbilder	40
4.8	Nätverkskarta	40

5	Socialpedagogik	41
5.1	Ett socialpedagogiskt förhållningsätt inom familjearbetet med fokus på funktionella metoder	42
5.2	Socialpedagogisk kompetens.....	43
5.2.1	<i>Den produktiva kompetensen</i>	44
5.2.2	<i>Den expressiva kompetensen</i>	44
5.2.3	<i>Den kommunikativa kompetensen</i>	45
5.2.4	<i>Den analytiska/syntetiska kompetensen</i>	46
5.2.5	<i>Den femte kompetensen</i>	47
6	Metod.....	48
6.1	Produktutveckling	48
6.2	Etiska överväganden	50
6.3	Metodval	51
6.4	Processbeskrivning	51
6.5	Presentation av broschyren.....	55
7	Diskussion.....	56
7.1	Processdiskussion och kritisk reflektion	57
	Källor	61
	Bilagor	65

Figurer

Figur 1. En figur över de olika formerna av familjearbetet.	11
Figur 2. En figur över ramarna för familjearbete (jmf. Myllärniemi 2007, s.25)	20
Figur 3. En figur på socialpedagogisk kompetens baserad på Madsens (2001) blomma.	48
Figur 4. En figur över hur de centralaste byggstenarna i produktutvecklingen samspelar med varandra och påverkar utformningen av broschyren.	54
Figur 5. En figur på var broschyr passar inom familjearbetet.	56

1 INLEDNING

Vårt examensarbete handlar om hur professionella kan bemöta och skapa kontakt med barn i lekåldern. Vi har gjort en broschyr med tips på olika funktionella metoder som kan fungera som stöd och verktyg för professionella och blivande professionella inom familjearbete i att skapa kontakt med barn i lekåldern. I och med att vi utvecklat en produkt, broschyren, är vårt examensarbete verksamhetsinriktat.

Vi valde att skriva vårt examensarbete om detta eftersom vi tycker att det är ett intressant och viktigt ämne samt för att vi ville producera kunskap och ge tips på hur man speciellt kan skapa kontakt med barn med hjälp av funktionella metoder inom familjearbete. Vi anser att kontaktskapande är viktigt på grund av att det är första steget i arbetet med familjen. Till familjearbete hör relationskompetens, där det är viktigt att man arbetar och skapar kontakt med hela familjen. Ett gott bemötande samt kontaktskapande sätter grunden till ett vidare samarbete med klienterna. Vi har under våra tidigare arbetserfarenheter lagt märke till att det kan vara en utmaning att skapa kontakt med barn, speciellt med små, och märkt att funktionella metoder kan underlätta det. Därför bestämde vi oss för att utveckla en broschyr med tips och idéer på det. Vi anser att andra också kan ha nytta av vår broschyr i sitt dagliga arbete med barn, t.ex. familjearbetare. Med hjälp av vårt examensarbete vill vi alltså bidra med kunskap om vad det finns för funktionella metoder och hur man kan använda dem inom familjearbetet, men också inom andra yrkesgrupper, så som t.ex. barnträdgårdslärare. Vi kommer troligen i framtiden att arbeta med barn under skolåldern, och då kommer vi att vara i kontakt med barnen och deras familjer och det är då betydelsefullt att vi har kunskaper och verktyg till att skapa kontakt med dem.

Ett gott bemötande är viktigt när man arbetar och skapar kontakt med människor, familjer och klienter. Men vad innebär och innehåller bemötande begreppet i sig? Bemötande är en slags bas när man arbetar med klienten, hans familj, närmaste och andra viktiga personer såsom vårdteamet. Bemötande innebär även att man möter andra människor i en öppen dialog. Målet med bemötande är att båda parter finner en gemensam förståelse, så att ett vidare samarbete är möjligt. (Haarakangas 2011 s.75)

Vad kännetecknar och hör ihop med bemötande? Till att börja med har alla viktiga personer samlats, med andra ord de professionella och klienterna och tillsammans försöker man förbättra situationen. Stämningen i mötet behöver vara trygg, jämställd och fri från brådska. Den professionella har ansvaret över att mötet är tryggt och då är det viktigt att fundera hur en trygg samtalsatmosfär kan skapas. Mötet kan vara laddat med många känslor så man bör reservera mycket tid till själva samtalet. (Haarakangas 2011 s.66-75)

Sammanfattningsvis hör det till ett gott bemötande att först skapa god kontakt med klienterna så klienterna kan tala öppet om saker, att alla åsikter samt känslor är tillåtna, alla har lika stor möjlighet att tala och bli hörda och att varje deltagare får vara sig själv. Mötet är tryggt, det är möjligt att tala om det som är svårt utan brådska och tvång. Till ett gott bemötande hör även intresse, delande, flexibilitet och att den professionella vill höra på klienten. (Haarakangas 2011 s.33-34)

Ovan har vi skrivit om bemötande och kontaktskapande samt vad som ingår i de begreppen. Inom familjearbetet kommer man i kontakt med olika familjer och människor och därför anser vi att det är viktigt att vi skriver om bemötande samt kontaktskapande i vårt arbete.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att producera kunskap om kontaktskapande med barn i lekåldern inom familjearbete, genom att skapa en broschyr med tips på funktionella metoder kopplat till socialpedagogisk kompetens. Vår frågeställning är därmed: ”Hur kan professionella skapa kontakt med barn i lekåldern genom att använda funktionella metoder kopplat till socialpedagogisk kompetens?”

1.2 Avgränsningar

Vårt examensarbete och vår broschyr inriktar sig till professionella inom familjearbetet. Vi har avgränsat broschyren till att behandla kontaktskapande med barn i lekåldern. Vi anser att barn i lekåldern är 3-7 åringar. De funktionella metoder som vi lyfter fram i arbetet är sådana som vi upplever att kan användas av professionella tillsammans med barn i lekåldern för att skapa kontakt med barnen. Visserligen kan många av metoderna

även användas till att höra barnet, men det är inte broschyrens syfte i första hand. Att skapa kontakt med barn innebär att den professionella och barnet bekantar sig med varandra. Att skapa kontakt med barnet är viktigt med tanke på att bilda en förtroendefull relation och få barnet att känna sig bekvämt i situationen.

1.3 Arbetslivsrelevans

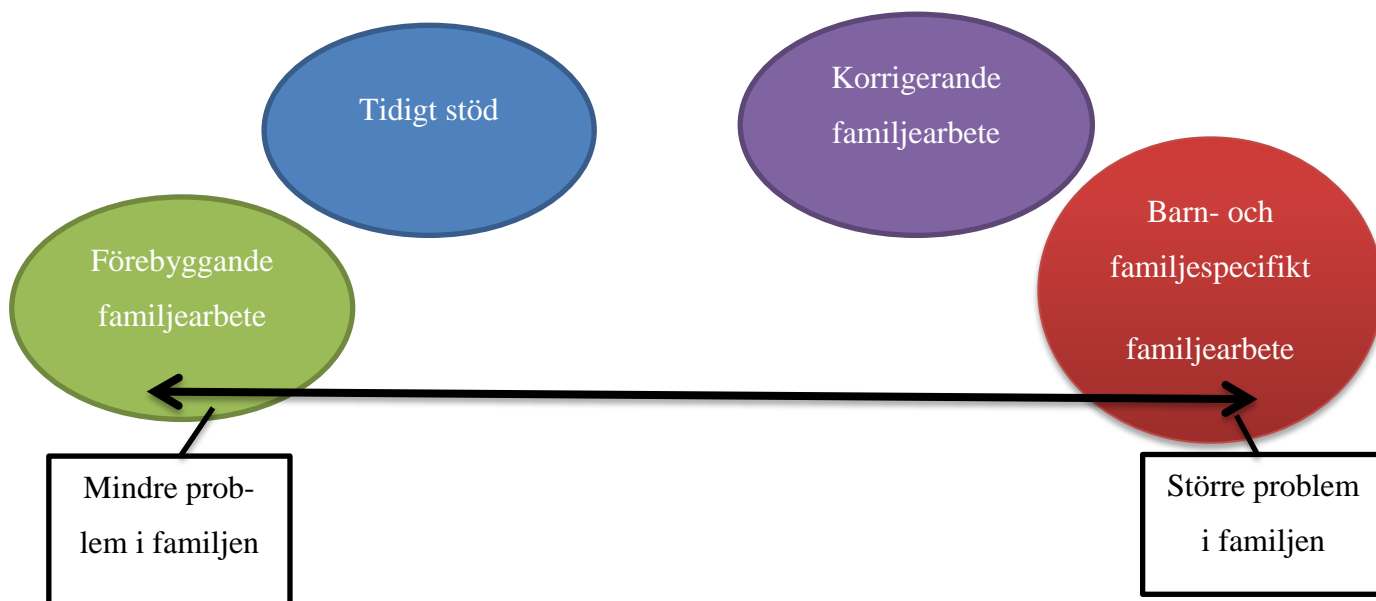
Som uppdragsgivare för vårt examensarbete fungerar Vanda stad, där vårt examensarbete ingår i deras projekt Vaikuttavat tavat (VATA) inom ramen för familjetjänster. Syftet för projektet är att i samarbete mellan yrkeshögskolor, forskarorganisationer och arbetsliv skapa modeller samt bestående nätverk som hjälper social- och hälsovården att utveckla och använda fungerande metoder i deras tjänster. Projektet kommer att resultera i en generell vårdrekommendation för stöd av funktionsförmågan till målgrupper så som utsatta barn och familjer, ungdomar med rusmedelsproblem, arbetslösa med mentala problem och problem i stöd- och rörelseorganen samt äldre som bor hemma.

Med detta arbete vill vi till projektet bidra med kunskap om bemötande av barnfamiljer inom familjearbete samt idéer och tips i form av en broschyr med konkreta anvisningar med exempel på funktionella metoder på hur man kan skapa kontakt med barn i lekåldern. Vi vill skapa insikt och bidra med kunskap om hur man kan skapa kontakt med barn inom familjearbetet och vad det är viktigt att tänka på då man bemöter barn och deras föräldrar, samt hur man kan bilda en förtroendefull relation till familjen.

2 FAMILJEARBETE

I följande kapitel belyser vi vad familjearbete är och vad det finns för typer av familjearbete. Vi går också igenom central lagstiftning och hur man kan få familjearbete.

I vårt examensarbete är det tidigt stöd och förebyggande familjearbete samt familjearbetet med barn, vikten av att skapa en god kontakt med barnet och användningen av funktionella metoder som är centralast. Vi går också igenom korrigerande- samt barn- och familjespecifikt familjearbete för att arbetet skall vara sammanhängande. Här under har vi en figur för att visa helheten i familjearbetet och i vilket skede familjer får vilken typ av familjearbete.

Figur 1. En figur över de olika formerna av familjearbetet.

2.1 Lagstiftning som styr familjearbetet

Det finns en hel del lagar och dokument som påverkar förverkligandet av familjearbetet. Vi lyfter i detta kapitel fram FN:s konvention om barnets rättigheter, barnskyddslagen (417/2007), lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) och den nya socialvårdslagen (1301/2014).

2.1.1 FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter lades upp 1989, men togs i bruk i Finland först 1991. Barnkonventionen är ett internationellt avtal med en gemensam syn på hurdana rättigheter alla barn borde ha oberoende av barnets hudfärg, kön, språk, religion, politiska åsikter, nationalitet, etiskt eller socialt ursprung, förmögenhet, funktionsnedsättning eller födelse och ursprung. Den viktigaste principen inom avtalet är barnets bästa i främsta rum. Barnets bästa skall alltid beaktas i första hand då det görs beslut som angår barn. Avtalet strävar alltså till att säkerställa alla barns välmående, utveckling, hälsa och trygghet. Barnkonventionen betonar familjens betydelse i första hand som barnets uppväxtunderlag. Alla länder som skrivit under avtalet garanterar att alla faciliteter och tjänster, som ansvarar för barnens vård och skydd, följer myndigheternas bestämmelser

som främst har att göra med trygghet, hälsa, personal mängd och lämplighet. (Järvinen et al. 2012, s.57-58)

2.1.2 Barnskyddslagen

Barnskyddslagen (417/2007) behandlar bl.a. ordnandet av barnskydd, förverkligandets former och principer, öppna vårdens stödåtgärder, omhändertagning och om barnets ställning inom placeringar. Barnskyddets uppgift är att skapa trygghet för barnet och barnfamiljerna genom att säkerställa att FN:s konvention om barnets rättigheter, EU:s internationella lagstiftning och grundlagen följs. (Järvinen 2012, s.52)

2.1.3 Lagen om klientens ställning och rättigheter

Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) har i syfte att främja klientorientering och klientrelationens förtroendefullhet samt klientens rättighet till en bra socialservice och behandling utan diskriminering. I lagen definieras klientens position och rättigheter inom olika former av socialservice, också inom familjearbetet. Lagen justerar tillgången till klientuppgifterna, hemlighållandet, påminnelse- och klagomålsmöjligheterna samt socialombudsverksamheten inom familjearbetet. Inom familjearbetet innebär lagen att familjearbetet endast kan ordnas med klientens samtycke och när familjearbetet förverkligas skall man i första hand ta i beaktande klientens åsikter och önsknings. Dessutom måste klienten ges möjlighet att påverka och delta i planeringen och förverkligandet av servicen som angår klienten själv, inom familjearbete måste man upprätta en service-, behandlings-, rehabiliterings- eller någon annan motsvarande plan. Planen måste uppgöras i samförstånd med klienten. Ärenden som angår klienten måste i första hand behandlas och lösas på ett sådant sätt där man i första hand beaktar klientens bästa. Den professionella som utför familjearbete måste utreda klientens rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras effekter. Viktigt är också att klienten skall få möjlighet att bli hörd före beslut görs angående klienten. (Järvinen 2012, s.54-55)

2.1.4 Socialvårdslagen

Socialvårdslagen (1301/2014) har nyligen förnyats, den nya socialvårdslagen trädde i kraft 1.1.2015 men i huvudsak först den 1.4.2015. Socialvårdslagen tillämpas på socialvården i kommunerna. Den bestämmer vilka former av socialservice kommunen skall erbjuda och på vilket sätt. (Uotinen & Porko 2015) Socialvårdslagen strävar efter att utveckla och tillägga sådan service som ges hem till barnfamiljerna som förebyggande och tidigt stöd. Meningen är att i ett tidigt skede förstärka stödet för barn och barnfamiljer med svårigheter och problem. Genom att ge nödvändigt och tillräckligt stöd kan man förebygga att problemen inte förvärras och hopas samt på det viset minska behovet av annan specialservice eller barn- och familjespecifikt barnskydd. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015, s.37) Med förändringarna i socialvårdslagen hoppas man att minska antalet klienter inom barnskyddet då det är möjligt att få förebyggande tjänster så som familjearbete och hemservice utan att vara klient i barnskyddet. Det poängteras också i lagen att det alltid i första hand skall tillämpas stödåtgärder inom öppenvården, t.ex. effektiviserat familjearbete. (Socialvårdslagen ökar lågtröskeltjänsterna 2014) Enligt socialvårdslagen 13§ har barnfamiljer rättighet att få familjearbete om barnets hälsa och utveckling kräver det. Kommunerna är skyldiga att ordna familjearbete. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015, s.35-36)

Enligt socialvårdslagen 19§ har barnfamiljer rättighet att få hemservice som är målinriktad och planeringsinriktad. Hemservicen bör stöda föräldraskapet och handlandet i vardagen. Det handlar om att handleda familjen i barn- och hemskötsel och att förstärka kontrollen av vardagen. Det kan vara konkret hjälp i hemarbete så som städning eller diskning. Viktigt är att göra servicen sådan som motsvarar familjens behov av hjälp. Hemservice kan erbjudas pga. nedsatt funktionsförmåga eller på basis av en särskild familje- eller livssituation. Nedsatt funktionsförmåga handlar om orsaker så som sjukdom, förlossning, skada eller utmattning. Med en särskild familjesituation menar man t.ex. föräldrarnas skilsmässa, en familjemedlems död eller att en av föräldrarna är i fängelse. Orsaker till en särskild livssituation kan vara att familjen vårdar en anhörig, har ett funktionsnedsatt barn eller tvillingar. (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015, s.36-37)

2.2 Familjearbetets mål och syfte

Familjearbete är ett professionellt, omfattande, planinriktat och målinriktat arbete i att stöda familjen i olika livssituationer och förändringar. Tiden för arbetet varierar i längd och intensitet. (Tirkkonen 2015; Myllärniemi 2007, s.9). Det handlar om att främja barnfamiljernas självständiga funktionsförmåga och livskontroll samt att stöda en balanserad och harmonisk uppväxt och utveckling för barnen. Familjearbete kan genomföras både som förebyggande eller som korrigerande arbete och det görs oftast i samband med socialt arbete, rådgivningen, dagvården eller skolan (Tirkkonen 2015).

Till familjearbete hör igenkännande av familjens stödbehov samt erbjudande av stöd i ett tidigt skede. (Järvinen et.al. 2007, s.10-16) Då man stöder familjerna i tid är det möjligt att förebygga så problemen inte blir större med följder så som utslagning och behov till specialtjänster, t ex barnskydd. Genom att ha flyttat tyngdpunkten i arbetet till hemservice i familjearbete har man kunnat minska behovet av korrigerande service. (Tirkkonen 2015)

Familjearbetet är kontextbundet vilket betyder att det formas enligt de situationer det används i beroende på var det sker och vad man försöker nå med det. (Järvinen et al. 2012, s.12, Järvinen et al. 2007, s.10-16) Familjearbetets mål formas alltid utgående från den enskilda familjens behov och varierar därför mycket. I arbetet betonas alltid ett framtidsperspektiv och ett hopp om bättre där klientens resurser ligger som grund för arbetet. (Järvinen et al. 2012, s.15) Familjearbetarna funderar tillsammans med familjen på hur familjen kan klara sig i vardagen, saker gällande växelverkan och att ta i beaktande andra familjemedlemmar samt familjeförhållanden (Järvinen et al. 2007, s.16). Man lägger upp en plan tillsammans med familjen på hur man kan gå till väga för att förbättra familjens situation, denna plan bedömer man med jämna mellanrum och gör i behov förändringar i den (Tirkkonen 2015). Man strävar till att få en förändring till stånd på de delområden som familjen själv definierat som svåra. Familjearbetaren stöder alltså familjen i att strukturera och upprätthålla kontroll på livet. (Järvinen et al. 2012, s.15-16)

En styrka för familjearbetet är att familjearbetarna arbetar i stort sätt hemma hos familjerna, vilket möjliggör för dem att observera och arbeta med familjens växelverkan i sin vardag. På det här viset möter man familjerna i deras naturliga och vardagliga livsmiljö.

Detta möjliggör användningen av funktionella metoder på ett helt annat sätt än om man träffas i kontorsutrymmen. Genom att träffa barn och föräldrar tillsammans i vardagen kan den professionella se familjens växelverkan i vardagen och utgående från det förstärka växelverkan mellan förälder och barn. (Myllärniemi 2007, s.10, 32 & 86) Enligt Kaikko (2004, s.88) uppfylls även familjearbete bäst när man kombinerar tal och görande så att man diskuterar samtidigt som man utgår från funktionella metoder i vardagen med klienterna. Också Myllärniemi (2007, s.86) skriver att många klienter har lättare att tala med de professionella då de gör någonting samtidigt.

Tirkkonen (2015) lyfter fram att man med familjearbete strävar till att stöda föräldraskap, handleda i barnskötsel och uppfostran, handleda i hemmet för att få vardagen och rutinerna under kontroll, stärka familjens handlingsberedskap och funktionsförmåga, stöda utvecklandet av familjens sociala nätverk samt förebygga utslagning. Det är speciellt viktigt att synliggöra barnet för föräldrarna och handleda föräldrarna till en bra växelverkan med barnet genom att samtala med föräldrarna om vad deras barn behöver samt genom att handleda föräldrar till att leka och gå ut med barnet.

Eftersom det finns så många olika familjer som även är i olika livssituationer så måste familjearbete också vara mångfasetterat vilket gör det svårt att definiera familjearbete på ett entydigt sätt. Vilken som helst familj kan hamna i en situation där de är med om svåra problem eller kriser som försvårar livssituationen. I sådana fall kan små insatser och stödåtgärder ha en stor betydelse för att familjen skall klara av vardagen. Familjearbetet är ännu till en viss del ostrukturerat och det är svårt att veta hur det i framtiden kommer att utvecklas. Tydligt är det i alla fall att behovet av familjearbete är större än utbudet för tillfället, det finns en resursbrist. (Järvinen et al. 2012, s.13)

Sammanfattningsvis handlar familjearbete alltid om arbete med familjer i deras vardag genom att stöda familjer och att hjälpa dem att hitta sina resurser i för att de skall klara sig på egen hand. Familjearbete strävar alltid till att förebygga, upprätthålla eller rehabilitera familjens livssituation. (jmf. Myllärniemi 2007; Järvinen et al. 2012; Tirkkonen 2015)

2.2.1 Förebyggande familjearbete och tidigt stöd

Det finns familjearbete som fungerar utanför barnskyddet. Detta familjearbete används före familjernas situation har blivit så kritisk att de behöver barnskyddets stödåtgärder. Tidigt stöd och förebyggande arbete är centralt i denna typ av familjearbete. Man strävar till att påverka små saker, få vardagen att fungera och skapa känsla av att lyckas hos familjerna. (Järvinen et al. 2012, s.13)

Förebyggande familjearbete har som mål att upprätthålla familjens välmående och att förebygga risker som uppkommer i olika livsförändringar. Man stöder familjen i vardagen och hjälper familjen att hitta sina resurser i ett tidigt skede. I arbetet betonas betydelsen av att i ett tidigt skede lägga märke till olika riskfaktorer och familjens behov av stöd. Man strävar till att besvara behov i familjen som har att göra med föräldrarnas livssituation (bl.a. arbetslöshet, graviditet, ork och insjuknande), familjens vardagliga klarande (bl.a. vardagssysslornas smidighet, skötsel av officiella saker), handledning i uppfostringsfrågor, rådgivning i vad det finns för service för barnfamiljer, tillfälliga kriser i familjen (t.ex. skilsmässa), ekonomiska svårigheter, boende och andra svårigheter som har att göra med livskontrollen. Det handlar om basservice som alla familjer skall erbjudas; rådgivning, hälsovård, moderskaps- och barnarådgivning, daghem, skolor mm. där det skall arbetas med ett förebyggande arbetsgrepp. (Myllärniemi 2007, s.8-11)

Förebyggande arbete och tidigt stöd handlar om att man måste ta itu med problem i ett tillräckligt tidigt skede, innan de har hunnit bli oöverkomliga och för stora. Om man lägger märke till svårigheter i ett tidigt skede finns det mycket alternativ och möjligheter angående vad man kan göra för att ge stöd. (Taskinen 2007, s.17) Stödet skall ges som en del av basservicen poängteras det (Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas 2015, s.35). Det handlar om att i första hand stöda barnet och familjen i deras hem och genom stödåtgärder inom öppenvården. Enligt Taskinen (2007, s.19) indelas det tidiga stödet i tre skeden. Det första är då oron identifieras, det andra då oron tas upp med barnet och föräldrarna och det tredje då hjälpinsatserna inleds. Alla som kommer i kontakt med barn i sitt arbete skall ha kunskaper och färdigheter i att ta upp sin oro i ett tidigt skede, oron kan t.ex. ha att göra med barnets utveckling, beteende eller livssituation. Då man ingriper i någons angelägenheter och tar upp sin oro måste man också hjälpa till med att göra något åt situationen. (Taskinen 2007, s.17 & 19)

Tidigt stöd som även kallas tidigt ingripande skall erbjuda barnet och familjen stöd då problemen kommer fram och det skall ske med respekt, öppenhet och utan att stämpla familjen. Man måste vara försiktig då man tar upp sin oro, så att man inte på ett negativt sätt tränger sig på andras angelägenheter. Problemen och frågorna som den professionella undrar över skall tas upp med barnet och familjen så att de känner sig respekterade och så att de förstår att man vill hjälpa och stöda dem och inte kritisera dem. (Taskinen 2007, s.17) Tidigt stöd är också en process som kan vara en längre tid, och kan inte betraktas som en stödåtgärd som bara kan användas en kort stund. Tidigt stöd kan ses vara en kontinuerlig process, där man övervakar barnen för potentiella nya utmaningar och svårigheter (Marklund & Simic 2012 s.9)

Inom förebyggande familjearbete och tidigt stöd finns det också tre principer för det riskförebyggande arbetet. Det är lämpligt att använda dessa tre principer när arbetet gäller risker, behov och likvärdighet. Den första principen är riskprincipen, som handlar om att stödet är effektivare och intensivare om stödåtgärderna gäller barn som är i risk-situation eller i en större "riskzon". Som nästa kommer behovsprincipen som i sin tur behandlar att själva stödet är mer effektivt om det anpassas och planeras för att täcka barnens grundläggande behov. Med andra ord riktas stödet till barnens och familjens risk- och skyddsfaktorer. Man försöker att höja på skyddsfaktorerna och arbeta för att minska effekten av riskfaktorerna. Den tredje principen är likvärdighetsprincipen. Det innebär att stödet motsvarar familjens motivation och deras färdigheter. (Marklund & Simic 2012 s.45-46)

För att man skall kunna stödja barnet på bästa möjliga sätt behövs insatserna vid rätt tidpunkt. Barnet har känsliga perioder i sin utveckling då det är lättare och naturligare att lära sig och tillägna sig vissa saker. Dessa perioder skall utnyttjas eftersom ett ingripande som sker sent kan kräva mycket mera insatser. (Taskinen 2007, s.19)

2.2.2 Barn- och familjespecifikt samt korrigerande familjearbete

Familjearbetet inom barnskyddet handlar om sekundärt förebyggande dvs. man förebygger att familjens situation inte förvärras. Familjearbete inom barnskyddet har sin

tyngdpunkt i barnskyddets korrigerande och rehabiliterande familjearbete. Familjearbetet kan vara förändringsinriktat (man strävar efter en förändring hos familjen) eller så kan det vara upprätthållande (man strävar till att familjens situation inte förvärras). (Myllärniemi 2007, s.9-12)

Behovet av familjearbete bedöms med samma kriterier som behov av barnskyddet. Centrala utgångspunkter i arbetet är riskfaktorer som utgör hot mot barnets behov och att förebygga att problemen i familjen inte blir större. Familjearbetet är målinriktat, planeringsinriktat, klientcentrerat, flexibelt och utgår från familjens individuella behov. Familjearbetet är alltid frivilligt och man kan inte börja familjearbete utan familjens vilja att samarbeta, men däremot kan man rekommendera att familjen deltar i familjearbete med barnskyddsliga motiv. Familjearbetets behov syns bäst i barnens och föräldrarnas växelverkan samt i frågor gällande vardagens konkreta funktion. Familjearbetet handlar alltid om en intervention i familjens privata liv som grundar sig på en bedömning och förstärkning av den psykosociala funktionsförmågan dvs. förmågan att klara sig i vardagen, förmågan att vara i växelverkan med andra människor och förmågan att knyta sociala människorelationer, förmågan att lösa vanliga problemsituationer samt förmågan att handla i den egna livsmiljön. (Myllärniemi 2007, s.9-12)

2.2.3 Förverkligandet av familjearbetet

Familjearbete ordnas i olika kommuner på olika sätt. I familjearbete finns det flera parter i många olika uppgifter och på olika sektorer med olika mål. Familjearbete kan ordnas i samordning med rådgivning, hemservice, familjerehabilitering, familjehem, familjevård, familjeterapi, barnskyddets öppna vård, anstaltvård, småbarnsfostran, skola eller som en del av ett familjecenter. (Myllärniemi 2007, s.5; Tirkkonen 2015) De professionellas titlar varierar och de kan vara t.ex. socialhandledare, familjehandeldare, familjearbetare eller socionomer. (Tirkkonen 2015) Arbetet är multiprofessionellt där man utnyttjar olika professionellas kunskaper och kompetenser i så stor grad som möjligt för att familjen ska få bästa möjliga hjälp och service. (Järvinen et al. 2012, s.12)

Järvinen et al. (2012, s.15-16) och Tirkkonen (2015) lyfter fram att det finns olika arbetsformer, tillvägagångssätt och modeller för hur man kan arbeta tillsammans med familjerna och dessa bestäms utgående från klientens och familjens individuella livssituation.

ion och behov. Familjearbetet kan uppfyllas på flera sätt t.ex. genom träffar med familjen, diskussion med enskilda familjemedlemmar, hembesök, klubb- och gruppverksamhet, utflykt- och lägerverksamhet samt familjerehabilitering. För att utreda familjens situation kan familjearbetaren göra ett kartläggande besök hemma hos familjen. Centrala arbetsformer är även resurs- och lösningsinriktade diskussioner, rådgivning och handledning, hjälp i barnskötsel och stödordnande för familjen. Gemensamt för alla dessa olika former av familjearbete är att de görs planinriktat och målinriktat utgående från familjernas behov. (Järvinen et al. 2012, s.15-16)

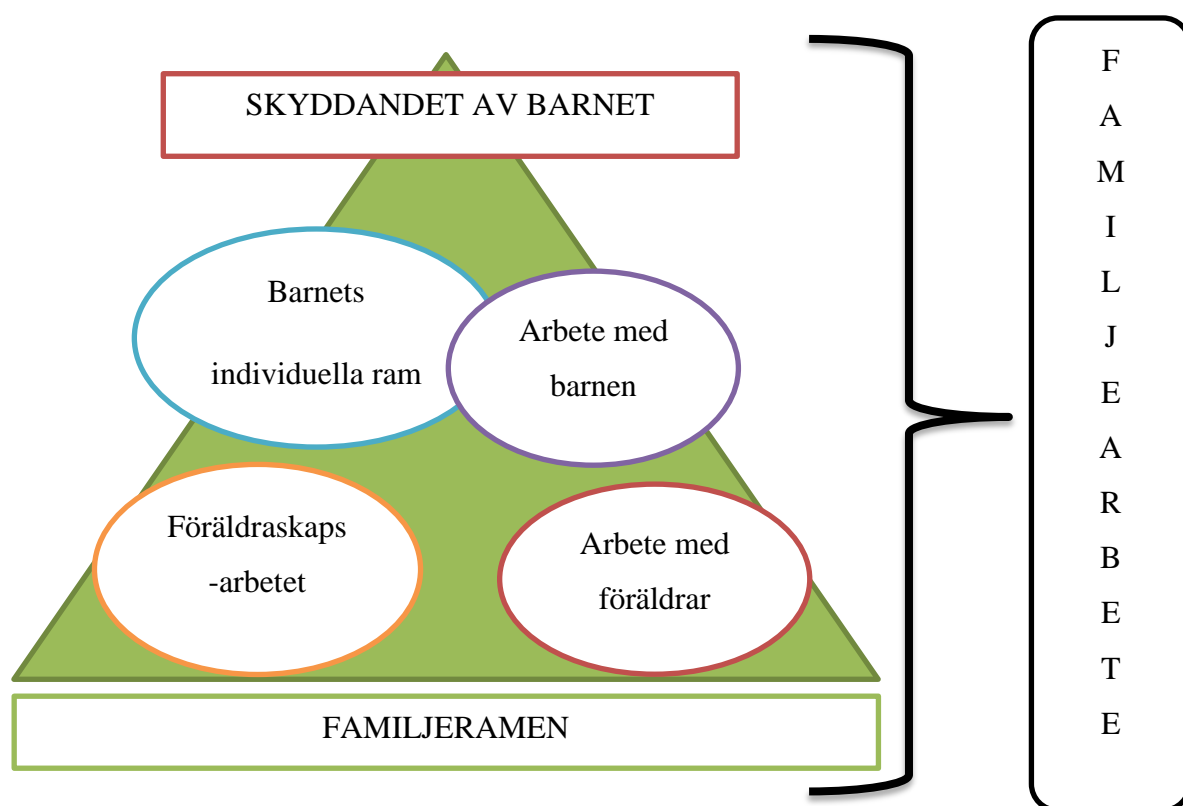
Som målgrupp för familjearbetet finns det väldigt olika familjer där behovet av stöd och hjälp varierar. I familjearbetet träffar man både familjer som mår bra och familjer i kris. Familjens situation kan variera mycket under familjearbetets gång. Familjen kan få familjearbete flera gånger, arbetets intensitet och längd bestäms beroende på situationen. De familjer som får familjearbete är oftast i behov av stöd och handledning för att få sin vardag att fungera, det finns både mindre och större svårigheter vilka kan lösas med familjearbete. (Järvinen et al. 2012, s.15)

För att få familjearbete behöver man inte vara klient inom barnskyddet, men klienter och familjer inom barnskyddet har också rätt till att få familjearbete. Man kan hänvisas till familjearbete av andra tjänster t.ex. av rådgivningen, dagvården eller familjerådgivningen. Man kan själv också ansöka om familjearbete på eget initiativ genom att vara direkt i kontakt med familjearbetare. (Tirkkonen 2015)

2.3 Familjearbetets ramar

Lagarna och FN:s konvention om barnets rättigheter samt social- och hälsovårdens etiska riktlinjer lägger grunden för klientens och familjearbetarens förhållande. Lagarna och de etiska riktlinjerna ger allmänna riktlinjer och principer på vad allt familjearbetaren måste ta i beaktande i sitt arbete för att garantera klienterna som använder tjänsterna ett tryggt och gott bemötande där man tar i beaktande de enskilda individernas behov. (Järvinen et al. 2012, s.17) Dessa principer kan konkretiseras och tydliggöras genom att tala om familjearbetets ramar eller om klient-, familj- och barnorienterade begrepp (Myllärniemi 2007, 24-25; Järvinen et al. 2012, s.17) Ramarna eller orienteringarna ut-

gör tillsammans en större helhet i familjearbetet som illustreras i figuren under. Alla ramar är viktiga i arbetet med familjen. Första ramen är familjramen, som sedan innehåller fyra ramar. Till familjramen hör skyddandet av barnet, föräldraskapsarbetet, arbete med föräldrarna, barnets individuella ram och arbete med barnen. Skyddandet av barnet är den mest övergripande ramen som kan aktualiseras inom alla arbetsorienteringar ifall barnets välmående och hälsa hotas. (jmf. Myllärniemi 2007 s.24-25) Familjeorientering går innanför familjramen och barnorienteringen går innanför ramen arbete med barnen och barnets individuella ram, men klientorienteringen tyckte vi att inte passade direkt innanför någon av ramarna, så vi har skrivit skilt om den.

Figur 2. En figur över ramarna för familjearbete (jmf. Myllärniemi 2007, s.25)

2.3.1 Skyddandet av barnen

I familjearbetet är skyddandet av barnet i centrum för hela arbetet. Skyddandet av barnet är dock inte alltid en aktiv arbetsorientering utan det aktiveras då det uppstår en barnskyddslig oro kring ett barn. Arbetsorienteringen är ofta inte heller så synlig i arbetet för klienterna, men däremot nog i arbetet mellan familjearbetarna då de diskuterar om klienterna. När en oro kring ett barn har uppstått är skyddandet av barnet och tryggheten

av barnets rättigheter i främsta rum. Då det uppstår en oro kring ett barn kan det leda till ett klientskap inom barnskyddet. Tyngdpunkten i familjeramen faller då på interventioner för barnet eftersom familjen då ses som en plats med relationer där barnets bästa samt behov, uppväxt och utveckling är i fara. (Myllärniemi 2007 s.28-29)

2.3.2 Familjeramen

Familjen har en central betydelse för både barnens och föräldrarnas svårigheter, problem och deras lösningar. Centralt är att bilda en förståelse för vad som är orsaken till familjemedlemmarnas svårigheter och problem samt att tolka problemen ur ett barnperspektiv. Med andra ord få en bredare förståelse om hurudan effekt svårigheterna har på barnets utveckling och framtid. (Myllärniemi 2007 s.25)

Familjeorientering innebär oftast att man skall rikta uppmärksamheten till hela familjen, också de andra familjemedlemmarna utöver den eller de som är klienter inom social- och hälsovården. (Myllärniemi 2007 s.25-26) Det handlar om att bilda en helhetsuppfattning om familjen och familjens livssituation och omgivning. Familjen ses som expert i sin livssituation och vardag medan familjearbetaren är expert i arbetsprocessen. Ett familjeorienterat arbetsgrepp förutsätter därför att det finns en jämlikhet mellan familjen och familjearbetaren samt att familjen inkluderas i diskussion och beslutsfattande. Det är viktigt att se att alla familjer är olika och att fastän de kanske har liknande problem så upplever de dem på olika sätt och man kan då inte heller arbeta på samma sätt med alla familjer. (Järvinen et al. 2012, s.17-18 & s.23-26)

Familjearbetarnas arbetsmetoder styrs av förhållningssättet att en förändring är möjlig. Man har en stark tro på att varje individ har resurser och potential att utvecklas samt att det är möjligt att hitta inre resurser hos varje klient. (Myllärniemi 2007 s.25-26)

Inom familjearbete är barnen i centrum för arbetet och föräldrarna är aktörer som med sitt handlande påverkar hela familjens balans och situation. Detta innebär att man riktar en stor uppmärksamhet i arbetet på föräldrarnas handlande och försöker få till stånd en förändring hos dem. Barnen ses i första hand som oskyldiga till familjens situation. Tyngdpunkten är alltså på att förstärka familjemedlemmarnas gemensamma växelverkan och relation i arbetet hemma hos familjen. (Myllärniemi 2007 s.25-26)

2.3.3 Ramarna över föräldraskapsarbetet och arbetet med föräldrarna

Livssituationerna i familjerna är så olika och på grund av detta riktas själva arbetet antingen mot föräldrarna eller barnen, eller hela familjen. Inom familjearbetet är det vanligt att lägga tyngdpunkten på föräldrarna och föräldraskapet. Arbetet med föräldrarna kan delas på två olika ramar: föräldraskapsarbete och arbete med föräldrar. (Myllärniemi 2007 s.26-27)

Tyngdpunkten i föräldraskapsarbetet är på relationer och växelverkan mellan familjemedlemmarna. Relationen mellan barnet och föräldrarna är alltså det som arbetet rör sig kring. Det innebär att man strävar till att stärka och stöda föräldraskapet och gemenskapen samt växelverkan mellan dem och barnen. Till en god växelverkan hör att föräldrarna kan svara på barnets behov, ta till sig barnens känslor och vara känslomässigt närvarande och tillgängliga för barnet. Det är av central betydelse att stöda och förstärka föräldraskapet samt också att arbeta för att relationen mellan barnet och föräldrarna ska kunna utvecklas. (Myllärniemi 2007 s.27)

Tyngdpunkten i arbetet med föräldrarna är på vuxenärenden, det betyder att familjearbetaren talar och diskuterar endast om saker som berör de vuxna i familjen. Det kan handla om den nuvarande arbetssituationen, ekonomin samt också om hälsan och föräldrarnas egna tankar om föräldraskap. Centralt i arbetet är att möta och gå igenom de enskilda föräldrarnas bakgrund och känsloupplevelser. Orsaken till att detta behandlas är att man utgår från att föräldrarnas välmående även påverkar barnets välmående. (Myllärniemi 2007, s.27)

Att skilja på föräldraskapsarbetet och arbetet med föräldrarna är av väsentlig betydelse eftersom föräldrarna är så fokuserade på sina egna problem att det är fara för att barnets behov och känslor blir obearbetade med föräldrarna. Då det fokuseras på båda arbetsorienteringarna skilt för sig är det säkrare att båda också uppfylls. (Myllärniemi 2007, s.27)

2.3.4 Barnets individuella ram och arbetet med barnet

Familjearbetarna bör också arbeta barnorienterat och aktivt för att skapa ett gott förhållande med barnet. (Myllärniemi 2007, s.27) Barnorientering innebär att man utgår från

barnets behov och med tanke på barnets bästa startar familjearbetet för att stöda främst barnets välmående. I barnorientering utgår man också från tanken att det bästa sättet att stöda ett barn är att möta hela familjen som helhet. (Järvinen et al. 2012, s.17) Det är viktigt att i arbetet lägga speciell uppmärksamhet på arbetet med barnet och att träffa barnet enskilt samt arbeta i direkt växelverkan. (Myllärniemi 2007, s.27) En utmaning utgörs av att den professionella skall ta i beaktande och förstå barnets perspektiv då hen arbetar tillsammans med barnet. Det finns nämligen en risk i familjearbete att föräldrarna upptar den professionellas uppmärksamhet och att barnens perspektiv och behov blir i skuggan. Familjearbetaren får bästa bilden av hur barnet upplever situationen genom att träffa barnet personligen. (Järvinen et al. 2012, s.26-28)

Myllärniemi (2007, s.28) och Järvinen (et al. 2012) poängterar att familjearbetaren bör ta i beaktande barnets utveckling, behov och utmaningar så att man i ett tidigt skede kan lägga märke till brister i utvecklingen eller faktorer som påverkar den negativt. Lika viktigt är det att känna igen den kulturella kontextens inverkan på barnets uppväxt och utveckling. Barnet har rätt till en trygg uppväxtmiljö och runt barnet får det inte finnas hot som sätter barnets fysiska eller psykiska utveckling i fara. Det är viktigt att ta detta i beaktande då man fattar beslut gällande barn. I familjearbete skall man ta i beaktande barnet på ett mångfasetterat sätt. Det handlar om att lyssna på barnet i ärenden som rör barnet självt, att fundera hurudan påverkan situationen har på barnets utveckling och på hur barnets bild av människor runt omkring utformas. Ett bra knep är att föreställa sig själv i barnets situation, för att bättre kunna förstå vad barnet går igenom. (Järvinen et al. 2012, s.17 & s.26-28)

Myllärniemi (2007, s.27-28) lyfter fram att barnorientering handlar om att som professionell aktivt vara i växelverkan med barnet och skapa kontakt med barnet. Det är av central betydelse att lära känna barnet och att träffa barnet i barnets naturliga livsmiljö. En bra idé är att träffa barnet hemma hos sin familj i ett vardagligt sammanhang, så att situationen blir så naturlig som möjligt. Då familjearbetaren arbetar i växelverkan med barnet kan de också diskutera saker som inte har att göra med arbetets mål. Arbetet skall utföras på barnets villkor och förutsättningar samt på barnets eget initiativ. Familjearbetaren har den fördelen att hen har möjlighet att träffa barnet i vardagen och beakta sådana teman som barnet själv lyfter fram. Barnets relationer till familjens medlemmar granskas, men man tar också i beaktande barnets andra möjliga relationer såsom skolan

och andra till familjen utomstående relationer som barnet är med i. Informationen som fås direkt av barnet ses som speciellt viktig och värdefull i arbetet med barn, eftersom informationen man fått av barnet anses påverka föräldrarna och på det viset utgöra en god grund för föräldraskapsarbetet och arbetet med föräldern. (Myllärniemi 2007, s.27-28)

För att underlätta kontaktskapandet mellan barn och professionell kan familjearbetarna använda sig av olika funktionella metoder samt också andra metoder som stöder växelverkan och kontaktskapandet. Genom dessa aktiviteter kan barnen känna sig bli bra bemötta och få sina behov tillfredsställda. (Myllärniemi 2007 s.28) Också Järvinen et al (2012, s.17 & 26-28) lyfter fram den funktionella dimensionen. Genom att leka och prata med barnet samt iaktta vardagliga situationer får den professionella mångsidig information om barnet som hen sedan kan dela med föräldrarna. I arbetet tillsammans med barn måste man ta i beaktande barnets individualitet och hur barnet fungerar i växelverkan med andra människor. Därför är det centralt att använda olika funktionella arbetsmetoder då man talar med barnet. Genom de funktionella metoderna kan man stöda och uppmuntra barnet till gemensamma aktiviteter och diskussioner. Det är också viktigt att man öppet och ärligt berättar för barnen om familjearbete, vad det är och dess mål, på ett sätt som tar i beaktande barnets ålder och utvecklingsnivå. (Järvinen et al. 2012, s.26-28)

2.3.5 Klientorientering

Myllärniemis (2007) ramar för familjearbetet lyfter inte fram klientorienteringen som en egen ram. Klientorientering innebär i familjearbete att familjerna, de vuxna och barnen alla är som klienter självständiga och aktiva aktörer. Det hör till att lyssna på klienternas behov och önskningar, att informera klienterna om deras rättigheter och att trygga deras rättigheter samt att vara öppen och ärlig gentemot dem. Klientorientering förmedlas genom att familjearbetaren lyssnar till sina klienter och visar respekt gentemot dem. Genom ett klientorienterat arbetssätt stöder man familjens valmöjligheter och självbestämmande och därmed främjas klientens inflytande. Genom att klienten får större inflytande förstår hen sin situation bättre och känner igen möjliga problem och deras följder och därmed blir klienten även mer motiverad att göra något åt sin situation. (Järvinen et al. 2012, s.17-18)

3 TIDIGARE FORSKNING OM BEMÖTANDE AV BARN OCH FAMILJ

I följande kapitel kommer vi att gå igenom tidigare forskning som vi läst angående bemötande inom familjearbete. Vi har sökt tidigare forskning på databaserna EBSCO och ARTO. Sökorden vi använde oss på engelska av var: family work, social work, professional*, empowerment, communication, models, support, children, child*, family.

Sökorden vi använde oss av i Arto var lapset, perheet ja kriisit. Kriterier för våra artiklar var att de måste vara vetenskapliga publikationer, att de var högst 10 år gamla och att de behandlade vad ett adekvat bemötande av barn och familj innebär inom familjearbetet eller inom andra tjänster inom ramen för det sociala området.

Vi hittade till en början tio artiklar men så efter att vi läst dem föll två bort som behandlade bemötande av unga som inte helt var innan för ramen för vårt examensarbete. Det återstod sedan åtta relevanta artiklar som alla är publicerade 2007 eller senare, sju av dem är på engelska och en på finska. Artiklarna behandlar bemötande av barn och föräldrar i tjänster inom ramen för det sociala området och om den professionellas roll. Se bilaga 1 Sammanfattning över tidigare forskning.

3.1 Professionellt bemötande i familjearbete

Centralt i familjearbetet med barn, unga och föräldrar är att få kunderna att förstå den professionellas roll i situationen och på vilket sätt den professionella kommer att hjälpa familjen att genomgå en förändring. Dessutom skall man fokusera och utgå från klientens definition av vad problemet är och vad klienten själv vill utveckla och förändra i sin vardag. Den professionella kan även genom samarbete sträva till att använda ett lösningsfokuserat arbetssätt, där klientens förbättrade vardag är det centrala med arbetet. Relationskompetens är också en mycket stor del av familjearbetet, vari ingår empati, lämpligt professionellt förhållningssätt, humor och optimistiskt tänkande.

(jmf. Schmied & Walsh 2010, s.172)

Viktiga egenskaper hos den professionella är också att vara en god lyssnare, att inte döma, att kunna tala rakt ut och att vara ansvarsfull samt pålitlig. Det är viktigt att den

professionella håller sina löften och överenskommelser, om inte den professionella håller sina löften tär det på den förtroendefulla relationen mellan klient och professionell. (Schmied & Walsh 2010, s.170)

Som tidigare konstaterades strävar man inom familjearbete efter att samarbeta med familjen och tillsammans nå en fungerande vardag, men utöver det är det också viktigt för den professionella att bemöta familjen på ett adekvat sätt, vilket i sin tur kan möjliggöra ett gott samarbete. (Hall & Slembrouck 2009, s.467-468) Den professionella behöver vara lugn och ha en förmåga att lugna ner familjen då de upplever kaos, ett sätt att göra det är att den professionella normaliserar familjens situation och poängterar att det familjen går igenom är något de flesta familjer är med om. (Rautio 2013, s.930 & 932) Ytterliga viktiga principer i bemötande är att alla familjer är unika och därför behöver bemötas olika, och även på familjens egna grunder. Rautio betonar också i sin artikel (2013, s.930-932) hur viktigt det är att ta familjens behov i beaktande och vad de i familjen anser att de behöver hjälp i.

När man som professionell arbetar och diskuterar med familjer kan följande saker tas i beaktande: positiva iakttagelser och kommentarer, leenden samt också nickningar. Det är den professionella som bär ansvaret i diskussionerna och som har uppgiften att se till att målet med kontakten i klientskapet nås. (Hall & Slembrouck 2009, s.467-468) Forrester (et.al. 2007, s.42) tar upp i sin artikel fem olika kommunikationsfärdigheter, som den professionella kan använda sig av i arbetet med familjen.

1. Empati: Undersökningar visar att klienterna starkt värderar professionella som förstår dem och bryr sig om dem. (Forrester et.al. 2007, s.42)

2. Den professionella kan använda sig av både öppna och slutna frågor (Forrester et.al. 2007, s.43). Även Hall & Slembrouck poängterar i sin artikel (2009, s.464) hur viktiga öppna och slutna frågor är. Utifrån dem kan klienten reflektera både över sina svårigheter och styrkor. Genom kommunikationen strävar man till att synliggöra problemen och få klienten att inse sitt behov av stöd. (Hall & Slembrouck 2009, s.464)

3. Reflektera: Reflektion är en hypotes som man drar för att förstå vad klienten menar, känner och uttrycker sig om i sin situation. Genom att reflektera över det klienten har

sagt visar den professionella empati, vilket förstärker den professionellas möjlighet att se efter en djupare förståelse av klientens känslor. (Forrester et.al. 2007, s.43) Den professionella kan i kommunikationen med klienten fylla på klientens meningar så att klienten känner sig förstådd. Genom att den professionella tillägger några ord kan det förstärka klientens förtroende för den professionella. Det är väsentligt att som professionell reflektera över sina antaganden, så att man inte drar slutsatser på basen av bara antaganden och om man antar något skall man klargöra hur det i verkligheten är genom att fråga klienten i en öppen fråga på så vis att hen inte får veta vad man antagit. (Hall & Slembrouck 2009, s.466-469)

4. Till den professionellas arbete hör också att ta upp oron med familjen samt också saker som bekymmer, men på ett konstruktivt sätt (Forrester et.al. 2007, s.43).

5. När man som professionell tar upp sin egen oro över familjens situation i gemensamma möten med familjemedlemmarna, är det bra att man också kan hitta resurser och ta upp positiva saker samt också styrkor som man hittar i situationen (Forrester et.al. 2007, s.43).

I sin artikel betonar Rautio (2013, s.931-932) vikten av professionellas användande av empowerment som metod i arbetet med olika familjer. Empowerment som metod handlar om att den professionella kan sträva till att synliggöra och förstärka familjens resurser, samt också att hjälpa familjen att utnyttja sina egna resurser och att vid behov hitta nya styrkor tillsammans med familjen. Ett välfungerande förhållande mellan föräldrar och professionella har ofta empoverande (förstärkande) effekt för föräldrarna. Kommunikationen utgör en utmaning att som professionell "empowra" kunden, där den professionella fungerar som medlare och uppmuntrar klienten att nå en utveckling och ger klienten verktyg att ta itu med problem på egen hand. Av de professionella krävs det engagemang i praktiken och det är till nytta för de professionella att dokumentera kommunikationen. Då har man möjligheten att reflektera över samspelet i diskussionerna för att senare kunna utveckla sig själv i sitt arbete. (jmf Hall & Slembrouck 2009, s.463) För att kunna vara en stödjande professionell i barnfamiljers vardag behöver man kunskap och kompetens om bemötande. Desto mer kunskap och erfarenhet man har, desto lättare är det att bemöta en ny familj. (Komi 2009, s.24)

Schmied och Walsh (2010, s. 171) lyfter upp att det kan vara till stor hjälp för de professionella att arbeta i grupp. De andra i gruppen kommer med andra perspektiv och kunskap som alla i gruppen kan dra nytta av, dessutom stöder gruppmedlemmarna varandra. På det viset kommer många olika synpunkter samman för att hjälpa en familjs önskan att både utveckla och förbättra sin vardag.

Slutligen strävar man inom familjearbetet att samarbeta med familjen och tillsammans nå en förändring i familjens vardag. Dessutom lägger man stor vikt vid att hitta och använda familjens resurser samt styrkor. (Hall & Slembrouck 2009, s.467-468)

3.1.1 Bemötande av föräldrarna

I bemötandet av föräldrarna inom familjearbetet är det viktigt att bemöta föräldrarna med respekt och öppenhet. Den professionella bör inte läsa mellan raderna och ha förutfattade meningar om föräldrarna på basis av t.ex. föräldrarnas ålder eller bakgrund för det kan vara att den professionella tolkat fel föräldrarna och då kan det leda till ett kränkande bemötande av dem. Som tidigare påpekats kräver det alltså att den professionella lär känna föräldrarna i samband med arbetet för att kunna bemöta dem bra. (jmf. Rautio 2013, s.930) Den professionella behöver visa empati gentemot föräldrarna och familjen genom att sätta sig in i deras situation och bekräfta att hen förstått deras känslor och det de går igenom (jmf Hall & Slembrouck 2009, s.464 & 466). Empati uppskattas mycket av föräldrarna, då de känner att den professionella bryr sig om dem och förstår dem, dessutom är empati centralt för att bilda en förtroendefull relation mellan professionell och klient (Forrester et.al. 2007, s.42).

I samtal med föräldrarna tar den professionella till tals sådant som oroar hen gällande familjens situation och barnens beteende på ett konstruktivt sätt så att problem i familjen kan identifieras och man kan fundera på lösningar till dem (jmf. Forrester et.al. 2007, s.43). Det är viktigt att den professionella i sitt bemötande strävar att ge förslag till lösningar istället för att koncentrera sig på problemet. Före man ger råd är det dock väsentligt att man poängterar varför det behöver göras något åt saken och det på ett sätt som inte skuldlägger föräldern och först efter det att föräldern förstått att det behöver ske en förändring kan man ge råd om hur man kan gå till väga. När man ger råd är det

också viktigt att sträva efter att undvika namn eller personliga pronomen, istället kan man tala om "folk i allmänhet" så att man inte stämplat föräldrarna. När man diskuterar eventuella lösningar och ger råd är det viktigt att inkludera hela familjen i beslutsprocessen. (Hall & Slembrouck 2009, s.467-468)

Som tidigare påpekats behöver den professionella visa att hen bryr sig om föräldrarna genom att ofta fråga föräldrarna samt resten av familjen om hur de mår och orkar. Om inte föräldrarna blir tillfrågade om hur det går kan något som oroar föräldrarna lätt bli osagt. Såsom det är viktigt att den professionella ställer frågor och visar att hen bryr sig, så är det också viktigt att den professionella lyssnar på föräldrarna, är förstående gentemot föräldrarna och tar det som familjemedlemmarna säger på allvar. Därtill är det viktigt att komma ihåg att som professionell inkludera båda föräldrarna i samtalen och att se dem som jämlika parter. Det är viktigt att minnas att inkludera papporna samt att ta deras behov och förväntningar i beaktande i lika stor grad som mammornas. (Rautio 2013, s.930 & 932)

De professionella kan också erbjuda föräldrarna tillräckligt med tid samt flexibla tidtabeller att tala med den professionella. Den professionella bör alltså ha god tid att diskutera med föräldrarna, så att de känner att deras ärenden är viktiga och att de tas på allvar. Att erbjuda klienterna flexibla tidtabeller för möten och diskussion gör samarbetet smidigare mellan parterna, då föräldrarna kan träffa den professionella då det passar dem bäst. (jmf. Rautio 2013, s.930)

Många föräldrar har fördomar mot att professionella skall göra hembesök hos dem och därför upplever de ofta känslor som skam, pinsamhet, maktlöshet och rädsla för hembesöket. Föräldrarna tror att de professionella är där för att ifrågasätta deras föräldraskap och ser dem snarare som ett hot i den situationen än som hjälp. Det är viktigt att de professionella som utför hembesök tar detta i beaktande då de bemöter familjen och förklarar för familjen varför de gör hembesök och att de är där för att hjälpa familjen. (Rautio 2013, s.929 & 931)

Som tidigare påpekats är det nyttigt i arbetet med familjen att man strävar till att utgå från familjens behov och uttryckta önsknings eftersom det då är lättare att bilda förtro-

endefulla relationer med familjemedlemmarna. Andra faktorer som bidrar till att skapa ett förtroendefullt förhållande är den professionellas färdigheter, förmågor, personlighet, förtroende och stödjande sätt att arbeta. För att ett förtroendefullt förhållande skall uppnås kräver det även att båda parterna visar förtroende, öppenhet och är motiverade. Att bilda en förtroendefull relation mellan föräldrar och professionella är a och o för att föräldrarna skall kunna känna att de kan vara öppna och ärliga i mötena med de professionella. Ett gott förhållande mellan föräldrar och professionella ses som grunden för en lyckad intervention. (Rautio 2013, s.930-932)

Den professionella kan "empowra" föräldrarna genom små handlingar som upplevs som hjälpsamma och empowrande (förstärkande), muntligt t.ex. då den professionella uttrycker att föräldrarna är kompetenta föräldrar. Den professionella kan erbjuda samtalsstöd, stödja föräldrarna i deras föräldraskap och parförhållande samt hjälpa föräldrarna att utvidga sitt sociala nätverk. Den professionella kan förstärka föräldraskapet genom att ge positiv, uppmuntrande och stödjande feedback om föräldraskapet och fostran. Att utvidga familjens nätverk kan handla om att hänvisa familjen till t.ex. en stödgrupp där det finns andra föräldrar i liknande situation som dom. (Rautio 2013, s.931-932)

Målet med empowerment är att föräldrarna skall bli medvetna om sina resurser, så att de kan utveckla ett bättre beslutsfattande, få högre förståelse om val, se nya tillvägagångssätt att ta itu med problem, få ökat hopp och ett organiserat familjeliv. Andra resultat av att den professionella har använt empowerment som metod syns i familjemedlemmarnas ökade kunskap, kontroll, kompetens och förtroende samt förändrade attityder. (Rautio 2013, s.932)

Slutligen behöver bemötandet av föräldrarna vara bl.a. sensitivt, stämplings- undvikande, stödjande av föräldrarnas befintliga resurser, en ansats i att medvetandegöra problem, strävande efter samförstånd mellan båda parter samt lösningsfokuserat. (Hall & Slembrouck 2009, s.461-470)

3.1.2 Bemötande av barnen

Som tidigare påpekats, är målet med familjearbetet att hjälpa hela familjen att förbättra sin situation och vardag. Även om hela familjens välmående är viktigt, är det barnens ställning och välmående som avgör om familjen behöver familjearbete. Med andra ord är familjearbete en verksamhet som stöder barnens välmående. (Järvinen et.al. 2012, s.17) Den professionella strävar till att bygga upp en förtroendefull relation med barnet och uppnå ett gott samarbete. Sedan skall man beskriva sin roll som professionell för barnet i lämpligt språk passande till barnets ålder och mognad. (Lucklock et.al. 2006, s.198), s.448)

Bemötandet av barnet är ytterst viktigt och centralt för att familjearbetet skall fungera och samarbete med familjen uppnås. Den professionella behöver ha och kunna skapa kunskap kring barnets utveckling. En grundläggande färdighet för den professionella är att noggrant förbereda sig inför att arbeta med hela familjen. Man skall även sätta stor vikt på andra färdigheter såsom tålmod, lyssnande och att utveckla en god och respektfull relation. (Handley & Doyle 2014, s. 448)

För att kunna vara en stödjande vuxen i barnets vardag behöver den professionella verktyg och kunskap om olika sätt att bemöta barnet samt dess familj. Desto mer "verktyg" och erfarenhet man har, desto lättare är det att bemöta en familj. Ju yngre och mindre barnet är desto viktigare är det att utöver de egna föräldrarna ha bekanta vuxna i sin omgivning som erbjuder stöd och skydd. (Komi 2009, s.24-25)

Speciellt då man arbetar med yngre barn är det till nytta för den professionella att använda sig av funktionella metoder för att få fram barns åsikter, önskningsar och känslor. Med hjälp av funktionella metoder såsom olika icke-verbala verktyg och symboliska sätt kan den professionella också skapa kontakt med barnet på ett tryggt och naturligt sätt. Man kan använda sig av funktionella metoder med barnet i en trygg miljö såsom t.ex. hemma hos barnet. Olika funktionella metoder som man kan använda med barnet är lek, berättelser, sagor, drama, tecknande, målande, hantverk, sandleksaker, dockor, flygplan och andra leksaker. Det finns också olika specifika terapeutiska spel och kort som kan användas med barn, t.ex. känslkort och andra kort som har som avsikt att ta reda på barnets känslor och önskningsar. Dessutom finns det nuförtiden olika spel och pro-

gram som kan användas med barnen på dator. (jmf. Handley & Doyle 2014, s.444-448) Även Gallagher (et al. 2012, s.78) betonar i sin artikel hur många arbetare i arbetet med barn använder sig av lek, sagor och annat berättande samt också olika slags funktionella konstmetoder. Arbetsmodellerna och de funktionella metoderna som de professionella använder sig av i möten med familjen och barnen skall dessutom vara anpassade till barnets ålder och mognad. Lucklock (et al. 2006, s.198) lyfter också fram att den professionella skall möjliggöra barnets sociala delaktighet och för att göra det kan de funktionella metoderna vara ett verktyg. Det handlar om att stödja barnet att göra egna val och att hålla barnet informerat.

Det finns många faktorer som påverkar bemötandet av barnet som den professionella måste ta i beaktande i sitt arbete. Det är viktigt att se till att barnet känner sig säkert och tryggt, vilket underlättar samarbetet och relationen mellan professionell och barn. Barnets utveckling och mognad skall tas i beaktande, liksom barnets sociala färdigheter. Det kan hända att barnet har svårt att engagera sig med en okänd vuxen, och därför är det oerhört viktigt för den professionella att skapa kontakt med barnet och från början få barnets ovillkorliga förtroende. (Handley & Doyle 2014, s.447) Professionellas utbildning måste utrusta dem med nödvändiga kunskaper och färdigheter för att arbeta med barn så att barnen blir delaktiga och synliga i processen. (Handley & Doyle 2014, s.443)

Avslutningsvis är det alltså viktigt att skapa kontakt med barnet och få en förtroendefull relation för att arbetet skall fungera målinriktat. För att underlätta kontaktskapandet med barnet kan den professionella använda sig av olika funktionella metoder i en miljö som är trygg för barnet. (jmf. Handley & Doyle 2014, Lucklock et al. 2006, Gallagher et al. 2012)

4 FUNKTIONELLA METODER FÖR KONTAKTSKAPANDE INOM FAMILJARBETE

I följande kapitel kommer vi att gå in på olika funktionella metoder, och hur man med hjälp av dem kan möjliggöra en god kontakt med barnet inom familjearbete.

Inom familjearbetet har den verbala dialogen länge varit nyckeln för kommunikationen. Med hjälp av funktionella metoder kan man möjliggöra andra uttrycksformer för barnet att bli hört på och metoderna kan även ge barnet personlig distans till sina erfarenheter. (Lastensuojelun käsikirja 2016a , Malte-Colliard & Marjukka 2013, s.9-10) Funktionella metoder kan vara nyttiga att använda då barnet har svårt att uttrycka sig verbalt eller inte vill göra det (Järvinen et al. 2012, s.192-193). Vårt examensarbets syfte är dock inte att ta fasta på den biten, utan vi fokuserar på hur man kan använda de funktionella metoderna för att skapa kontakt mellan barn och professionell. Andra benämningar för funktionella metoder kan vara uttryckliga, kreativa och erfarenhetsbaserade metoder. De funktionella metoderna kan användas individuellt eller i grupp med barn. (Järvinen et al. 2012, s.192-193)

Det händer lätt att professionella använder svåra termer och begrepp som är främmande och svåra för barn att förstå, vilket gör att de ofta kan ”trampa på” barnen. Genom att använda funktionella metoder med barn i familjearbete möjliggörs kontaktskapande mellan professionell och barn samt en mer ömsesidig dialog och växelverkan där barnet får berätta om sitt liv på andra sätt utan att ”bli i fötterna på de vuxna”. (Lastensuojelun käsikirja 2016a)

Barn har behov av konkretisering då man samtalar med dem. Att konkretisera samtalet gör det lättare för barnet att hänga med och tala om saker istället för att ställa direkta frågor om barnets förhållanden i familjen. Då man konkretiserar det man talar om får samtalet en logisk struktur och det aktiveras centrala sidor av barnets dagliga liv som ger barnet impulser och associationer som hen spontant förmedlar till den vuxna. (jmf. Øvreeide 2001, s.87-88)

Alla barn har i nya och okända situationer behov av att en vuxen konkret och aktivt strukturerar situationen. Barn har ofta en lägre funktionsnivå än vad åldern tyder på, vilket bör beaktas i arbetet. Samtalen med speciellt barn inom familjearbetet kräver kommunikationsarrangemang som är anpassat till barnets kognitiva nivå och språkliga förutsättningar. Man måste ge barnet utrymme att förmedla sig på andra sätt än med ord, exempelvis med teckning, modellera, rollspel och olika dramatiseringsformer. Dessa funktionella kommunikationsformer ger barnet tillgång till en bredare uttrycksform

samt möjliggör växelverkan och kontaktskapande med den professionella. (Øvreeide 2001, s.85-87) Till funktionella metoder räknas också olika konstnärliga verksamheter såsom litteratur, berättelser, sagor, spel, rollspel, musik, rörelse, dans, film och användning av fantasi. Man kan också använda olika föremål, bilder och kort som verktyg för kontaktskapandet. (jmf. Järvinen et al. 2012, s.192) Som stöd för kommunikationen kan man också använda lek och leksaker såsom t.ex. dockhus med små dockor som kan föreställa de vanligaste rollerna i familjen, skolan och fritiden, ett mjukisdjur t.ex. nalle som barnet kan berätta för, små hus som kan symbolisera olika platser som barnet skall förhålla sig till, enkla spel som kan användas parallellt med ett samtal, tavla eller blädderblock för stödord och enkla teckningar för att illustrera det viktigaste i samtalet. (Øvreeide 2001, s.185)

Genom att göra har barnet ofta lättare att tala om sina känslor, funderingar och upplevelser samt att bli bekant med den professionella. De funktionella metoderna koncentrerar sig mer på aktivitetsaspekten än på den verbala kommunikationen. (Järvinen et al. 2012, s.192-194) Målet med de funktionella verksamheterna är att hjälpa barnet att skapa kontakt med den professionella. Funktionella metoder stöder barnets relation gentemot den professionella och uppmuntrar barnet att berätta om sina upplevelser samt stärker barnets självkänedom. (Järvinen et al. 2012, s.193-194; Känkänen 2016)

Det är den professionella som har ansvaret i diskussionen. Den professionella skall förmedla barnet stabilitet och en känsla av kontroll, dessutom skall hen uppmärksamma barnet och visa omtanke. Det är också väsentligt att fundera på i vilken omgivning man träffar barnet. Med tanke på kontaktskapandet är det viktigt att barnet känner sig bekvämt och tryggt i situationen och då kan det vara bra att barnet känner till miljön där den professionella och barnet träffas, t.ex. hemma hos barnet eller på daghemmet. (jmf. Øvreeide 2001, s.148 & 170). Det är viktigt att den professionella vet varför hen använder en viss typs metod samt den teoretiska grunden bakom den. Alla professionella använder lite olika metoder i arbetet och kan tillämpa dessa till sitt eget arbetssätt. Det är väsentligt att den professionella använder sig av sådana metoder som hen har kunskap om och hen känner sig bekväm med samt att hen kan koppla dem till barnets situation. De funktionella metoderna skall alltid basera sig på barnets frivilliga deltagande, men dock får man uppmuntra och övertala barnet. (Järvinen et al. 2012, s.193) Det är bety-

delsefullt att skapa en förtroendefull och god relation med barnet för att kommunikationen skall vara lättare. Likaså är det viktigt att sträva till ett gott förhållandet med de vuxna runt omkring barnet (jmf. Øvreeide 2001, s.170).

Sammanfattningsvis är funktionella metoder inom familjearbete ett sätt för att höra barnet, men även för att skapa kontakt mellan den professionella och barnet. En god relation mellan den professionella och barnet är viktig med tanke på ett fungerande samarbete. (jmf. Järvinen et al 2012, jmf. Øvreeide 2001)

4.1 Lek, spel och sagor

Lek, spel och sagor är lämpliga arbetsmetoder som kan användas i familjearbetet med barn. Barnet har ett medfött behov och en förmåga att leka samt spela. Att leka, spela och läsa sagor med barnet hjälper och stöder själva kontakten och interaktionen mellan den professionella och barnet. (Kuukasjärvi 2011 s.142-149)

Enligt Kuukasjärvi (2011 s.150) sätts det inom familjearbetet för litet uppmärksamhet på barnets lek och spel. Barn som av olika orsaker inte leker eller sätter tid på att spela och leka med andra kan från barnets sida ses som en fråga av mognad samt också oförmåga. Spel och lek som metod bygger på tanken om att barnet har ett inneboende behov och en förmåga att leka, så länge barnet känner sig trygg och säker. Dessutom behöver barnet ha möjlighet till lek och spel för att barnets inre värld och fantasi skall utvecklas. Sagor fungerar som ett instrument som möjliggör en dialog mellan parterna. Användningen av sagor kan bidra till att barnet känner trygghet och säkerhet i arbetet med den professionella. (jmf. Kuukasjärvi 2011 s.142-143 & 150)

Till träffen med barnet kan den professionella ta med leksaker, spel och böcker eller så kan man använda barnets egna. Den professionella kan delta på många olika sätt i barnets lekar och använda sig av spel samt leksaker i arbetet. Det kan hjälpa att den professionella leker och spelar med barnet med inlevelse. Det har inte så stor skillnad vad det är för leksaker eller spel som man använder tillsammans med barnet så länge barnet har intresse att leka eller spela med dem. Sagorna man läser för barnet skall vara anpassade till barnets ålder och gärna ha något att göra med barnets intressen. Den profess-

ionella kan ta med sig böcker som hen t.ex. lånat från biblioteket. (jmf. Kuukasjärvi 2011 s.150)

4.2 Sagotering

Att berätta sagor och användning av sagor i vardagen är mycket vanligt för människor. Man kan säga att vi har ett behov att berätta sagor och berättelser om oss själva, om våra liv och andra närstående. Även om fenomen som finns i vår närvaro. Med hjälp av berättelser och sagor får vi en bredare kunskap om oss själva och om den omgivning som vi befinner oss i. (Kuukasjärvi 2011 s. 24)

Sagotering är en arbetsmetod som man kan använda i familjearbete särskilt med barn, med vilken man stöder och lyfter fram barnets delaktighet (Lastensuojelun käsikirja 2016b). När man använder sagotering som metod tillsammans med barnet arbetar man med en saga eller berättelse. En session kan gå till så att den professionella ber barnet att berätta en saga. Barnet kan använda en teckning eller ritning som stöd för sitt berättande. Medan barnet berättar en saga om till exempel en teckning som hen har ritat skriver den professionella ner berättelsen. När barnet har berättat klart läser den professionella upp hela sagan. (Kuukasjärvi 2011 s. 22, Lastensuojelun käsikirja 2016b)

För att sagotering skall fungera förutsätts det öppenhet utan brådska av den professionella. Med andra ord skall man ge tid åt sagotering och åt själva metoden som helhet. Man vill att barnet skall känna sig tryggt med sig självt, känna välbefinnande, klara sig och hitta styrkor i sin vardag. Dessutom kan metoden förstärka individens interaktionsförmåga med andra personer och människor. (Kuukasjärvi 2011s. 25)

I metoden lyssnar den professionella på barnet och vad hen säger, vilket ger en känsla av närhet och trygghet för barnet. Det är en metod som möjliggör att barnet och den professionella möts, diskuterar och lyssnar till varandra samt skapar kontakt med varandra (Lastensuojelun käsikirja 2016b) Att berätta en saga om sig själv kan hjälpa barnet att berätta för den professionella vem hen är samt hjälpa barnet att bilda sin egen identitet. (Kuukasjärvi 2011s. 25)

4.3 Bildkonst

En funktionell arbetsmetod som kan användas är bildkonst där den professionella kan arbeta tillsammans med barnet med ritning och bilder. Konst och bildkonst kan även användas som ett sätt att skapa kontakt mellan barn och den professionella.

(Øvreeide 2001 s. 48-49)

Metoden går ut på att den professionella och barnet håller på med bildkonst tillsammans och diskuterar den. Diskussion och samtal är en fundamental del i metoden med konst, för det är viktigt för barnet att få uttrycka sina egna tankar och känslor. Idén är att den professionella är närvarande när barnet arbetar med ett konstverk. Den professionella leder diskussionen genom att till exempel ställa olika öppna frågor, vilka i sin tur leder till att barnet kan hitta mening och innehåll i sin vardag. Samtidigt som barnet och den professionella håller på med metoden stärks också deras förhållande. (Kuukasjärvi 2011 s.50 & 82) Med konsten kan barnet sätta sina egna tankar i ord och dela med sig dem för den professionella. På det viset kan den professionellas och barnets relation samt dialog utvecklas. (Kuukasjärvi 2011 s.53)

I metoden uppmuntrar den professionella barnet att uttrycka t.ex. sin upplevelse av sin livssituation genom att rita eller måla. Barnet kan först börja med att rita en dystert bild av sin livssituation och sedan sätta in mera nyanser och utgående från det fundera kring sin livssituation. Ritningarna kan beskriva situationen just nu eller så kan de sträcka sig över en längre tidsperiod. (Lastensuojelun käsikirja 2016a) Barnet kan också genom att klippa och limma skapa bilder som man kan diskutera om tillsammans med barnet (Leskinen 2009, s.28). Efter att barnet ritat klart kan man utgående från den färdiga bilden diskutera den. I bilden kan det framkomma mycket känslor och för dessa hittar barnet inte alltid ord att beskriva dem med, men att berätta utgående från bilden kan göra det lättare. Om barnet inte vill klä sin bild i ord är det viktigt att respektera det. (Lastensuojelun käsikirja 2016a) Metoden passar också att användas med tystare barn eftersom de har lättare att diskutera genom konsten och kan berätta långa historier om sina bilder, vilket underlättar kontaktskapandet. (jmf. Lastensuojelun käsikirja 2016a)

Det är inte den professionella som analyserar barnets bild utan det är barnet som berättar utgående från bilden vad hen ser i den och vad bilden väcker för känslor hos hen. Det är

barnet som ger bilden sin meningsfullhet. Det relevanta är inte vad barnet har ritat utan hur hen har ritat det och vad bilden berättar för hen själv. Avgörande är alltså att den professionella inte bedömer bilderna som konstnärligt fina eller fula utan det relevanta är att barnet får berätta om sig själv genom bilderna. (Lastensuojelun käsikirja 2016a)

4.4 Känslokort

Känslokorten fungerar som stöd för samtal då man tillsammans med barn behandlar deras familjeliv, relationer, känslor och personlighetsdrag. Med hjälp av korten kan man öppna en dialog, behandla problem, förändringar och framtida planer samt förstärka barnets självkänedom. Korten underlättar dessutom kontaktskapandet mellan individerna. Man kan t.ex. använda känslokorten som uppvärmning när man börjar en träff, för att få igång diskussion, då samtalet låser sig eller då samtalsämnen blir svåra eller obekväma. (jmf. Väливаara 2016a)

Det finns flera olika känslokort att köpa eller ladda ner gratis på nätet. Man kan be barnet att från korten välja sig själv, sina familjemedlemmar och andra närstående och så ber man barnet att namnge personerna. Man kan fråga barnet att vem hör till dess familj, finns det andra viktiga personer i ditt liv, till vem är du viktig, vad tycker du om att göra med dina närstående? Man kan också be barnet att välja ett kort som beskriver barnets känsla av träffen både i början av träffen och efter att träffen tagit slut. (jmf. Socca, Työmenetelmät ikäryhmittäin)

4.5 Styrkekort

Styrkekorten har som idé att stöda barnets utveckling. De består av olika egenskaper såsom modig, jag klarar motgångar, jag kan vänta och jag är lugn. Det finns inte ett enda rätt och fungerande sätt att använda dem på, utan de kan användas på flera olika sätt.

Korten kan användas bl.a. till att skapa kontakt med barnet och till att kartlägga barnets styrkor, utvecklingsbehov och handlande i olika situationer. Dessa kort kan användas som stöd för samtal då man vill kartlägga barnets resurser och utvecklingsbehov samt

ge barnet positiv feedback. Med korten kan man också synliggöra barnets styrkor och förmågor samt stöda utvecklingen av barnets självkänedom. (Barkman 2016)

Hur bra barnet kan känna igen sina egna styrkor och utvecklingsbehov berättar mycket om barnets självkänedom. Ett barn med god självkänedom godkänner sina egna och andras styrkor, svagheter och begåvningar. (Barkman 2016)

När man använder styrkekort skall man fokusera på hur barnet känner igen sina egna styrkor och utvecklingsbehov samt hur barnet förhåller sig till dem. Genom att använda korten kan man lyfta fram barnets styrkor samt synliggöra barnets utvecklingsbehov. (Barkman 2016)

4.6 Fotografier

Bilder, minnen och foton är viktiga för människan. Med hjälp av bilder och foton på viktiga ställen, platser, hus, människor och annat dylikt, kan barnet gå tillbaka i sina tankar till olika minnen och känslotillstånd. Bilderna fungerar som en tidsmaskin där man kan leva olika stunder om och om igen. (Kuukasjärvi 2011 s. 170)

Alla bilderna och fotografierna av individens liv påminner henne om det förflutna. Det är ett sätt att återställa alla levda tankar och känslor igen i våra sinnen. Tanken med metoden är att barnet kan arbeta med bilderna som hen har valt på olika sätt. Barnet kan tillsammans med den professionella göra ett album, kollage eller andra övningar där bilderna står i centrum. Barnet kan också berätta om varje bild som till exempel bakgrunden till bilden, vem är med och vilken betydelse bilden har för henne själv. (Kuukasjärvi 2011 s.171)

Relationen och kontakten mellan barnet och den professionella förstärks när de tillsammans går igenom tanke- och minnesväckande bilder. Barnet kan exempelvis berätta om sin bild eller om de bilder som hon har valt åt den professionella, och om alla hens tankar och känslor som kopplas till dessa bilder. Den professionella kan sedan med egna ord berätta om sina egna iakttagelser och tankar om fotografierna. Hela processen i arbetet med fotografier kan bidra till en djupare förståelse och ett nytt perspektiv av barnet både för barnet självt och för den professionella. Idén bakom metoden är att barnet själv

upplever att det är värt att berätta om sin bakgrund och historia, samt att någon annan verkligen är intresserad av en själv. (Kuukasjärvi 2011 s.171)

4.7 Situationsbilder

Det finns också en arbetsmetod där man istället för fotografier använder situationsbilder. Situationsbilderna är planerade för barn som är mellan 4 och 12 år gamla. Med hjälp av metoden kan barnet få en bättre inblick i sitt liv och även finna olika resurser i sin situation. Kontakten mellan professionella och barnet kan också stärkas. (Välivaara 2016b)

Arbetsmetoden går ut på att den professionella med hjälp av olika stödfrågor ber barnet att berätta om en obekant bild. Den professionella går igenom bilderna med barnet. Den professionella kan använda sig av olika hjälp- och stödfrågor såsom vem ser barnet på bilden, vad händer i bilden, vad har möjligtvis hänt före och hur bildens situation eller händelse kan fortsätta. Man kan även fråga barnet vad hen skulle göra i en liknande situation och om barnet varit med om en liknande situation. (Välivaara 2016b)

Situationsbilderna kan fungera i metoden som en nyckel till barnets egna erfarenheter, känslor och tankar. Bilderna ger en möjlighet att behandla upplevelser och händelser i barnets liv som annars kunde vara svåra att ta upp. Genom bilderna får den professionella också synpunkter om hur barnet själv uppfattar sitt eget liv. Den professionella har en skyldighet att hjälpa barnet att berätta om sina egna erfarenheter samt också att hitta och förstärka barnets resurser. (Välivaara 2016b)

4.8 Nätverkskarta

Med en nätverkskarta kan man få en bild av barnets omgivande nätverk. En nätverkskarta kan användas för flera olika ändamål. Med hjälp av kartan kan man utreda barnets nära relationer, förhållandena mellan personerna, avlägsna relationer och barnets stödjande nätverk i barnets olika livsskeden. Kartan kan också användas till att utreda potentiella stödnätverk och vilka relationer som inte fungerar för barnet. Nätverkskartan möjliggör en beskrivning av barnets människorelationers helhet, relationernas kvalitet, djup,

intensitet och konflikter. Det räcker inte att bara göra en nätverkskarta med barnet på dess relationer utan det krävs även att man bearbetar och diskuterar frågor om relationerna. (Lastensuojelun käsikirja 2016c)

Användandet av en nätverkskarta innebär att den professionella tillsammans med barnet ritat en karta/bild på ett tomt papper där barnet ritat eller limmat en bild på sig själv i mitten av pappret. Sedan ritat och namngit barnet personer som är viktiga för hen, det kan vara frågan om familjemedlemmar, släktingar, vänner, mm. Utgående från kartan kan man sedan diskutera tillsammans med barnet om hans relationer, vilka som barnet upplever som mest betydelsefulla mm. Nätverkskartan kan bearbetas och diskuteras tillsammans under flera träffars tid, under varje träff kan man lyfta upp en fråga eller relation som man diskuterar tillsammans med barnet. Detta möjliggör att kontakten mellan den professionella och barnen förbättras. (Lastensuojelun käsikirja 2016c, Cederlund & Berglund 2014, s.129-131)

5 SOCIALPEDAGOGIK

I följande kapitel går vi igenom det socialpedagogiska förhållningsättet och den socialpedagogiska kompetensen i arbetet med barn och familj. Vi har valt att tala om barn och familj istället för klienter eftersom familjearbete handlar om bemötande av hela familjen. Socialpedagogiken passar bra som teoretisk grund för vårt arbete eftersom det handlar om förändringsarbete såsom också familjearbetet. Kapitlet fokuserar på att gå igenom socialpedagogikens betydelse inom familjearbetet eftersom socialpedagogisk kompetens är en viktig förutsättning för den professionella i familjearbete. Vi har kopplat ihop socialpedagogiken med familjearbete och användningen av funktionella metoder.

Vi börjar med att beskriva vad socialpedagogik innebär inom familjearbete då man arbetar med funktionella metoder och därefter går vi in på den socialpedagogiska kompetensen med en tillämpning till användningen av de funktionella metoderna.

I inledningskapitlet har vi utgått från Cederlund och Berglund (2014) och Berglund (2000). I kapitlet över den socialpedagogiska kompetensen har vi utgått från Madsen (2001) och från Eriksson & Markström (2000) litteratur. Vi har mest använt Madsen,

eftersom det är central litteratur inom området och för att vi utgår från hans modell av den socialpedagogiska kompetensen.

5.1 Ett socialpedagogiskt förhållningsätt inom familjearbetet med fokus på funktionella metoder

Cederlund och Berglund (2014, s.8) börjar med att poängtera att socialpedagogik och socialt arbete inte är två olika professioner utan socialpedagogik är en del av det sociala arbetet. Socialpedagogiskt förhållningssätt är något man kan använda som en del av familjearbetet. Socialpedagogiskt förhållningssätt inom familjearbetet är en meningsfull och möjlig arbetsmetod som strävar till nya och positiva färdigheter. Centralt är att inom det socialpedagogiska förhållningssättet fundera på hur man hjälper människor att hantera sina svårigheter och att förstärka sina möjligheter. (Cederlund och Berglund 2014, s.55)

Det socialpedagogiska förändringsarbetet inom familjearbetet strävar till att skapa utveckling och förändring genom att utgå från barnets och hela familjens resurser samt från vardagliga situationer och sammanhang. Cederlund och Berglund (2014, s.55) talar om att: *”Ett socialpedagogiskt förhållningssätt går upptäckens väg och utnyttjar situationer och människors egna resurser som kraftkälla, och fokus läggs på färdighetsträning och pedagogiska program.”* Med det menas att det finns inte bara ett korrekt bevisat fungerande sätt att gå till väga utan det gäller att vara kreativ och pröva på olika funktionella metoder för att hitta en fungerande metod och man skall alltid utgå från hela familjens resurser för att få till stånd en förändring. En huvudpång i socialpedagogiskt förhållningssätt är alltså att man skall sträva till att synliggöra resurserna och göra svårigheter begripliga och hanterbara. Med hjälp av att använda funktionella metoder i familjearbetet kan man möjliggöra det. (jmf. Cederlund & Berglund 2014, s.55)

Berglund (2000, s.271) ger förslag och tips på hur man i det socialpedagogiska förändringsarbetet kan förstärka positiva läroprocesser t.ex. inom familjearbete. Man skall ge stort utrymme åt barnet och föräldrarna att själv berätta om sin livssituation och om vilka svårigheter de upplever. Det gäller också att skapa pedagogiska möjligheter och många språk för att belysa olika situationer. Det är väsentligt att lyfta upp och uppmärks-

samma positiva sidor och resurser. De funktionella metoderna kan också underlätta skapandet av ett gott samarbete mellan barnen, föräldrarna och professionella och det bidrar till att skapa en förtroendefull relation vilket är a och o inom socialpedagogiken. Att se problem som utmaningar snarare än hinder och att ha ett framtidsperspektiv och ett lösningsfokuserat angrepp ses också som viktigt inom socialpedagogiken.

De funktionella metoderna ger alternativa sätt för familjen och den professionella att tillsammans hitta på olika praktiska lösningar som gör problemen hanterbara, detta är centralt i ett socialpedagogiskt förhållningssätt. Det gäller alltså att som professionell uppmärksamma och förstärka familjens resurser för att de själva skall kunna påverka sin situation. Det är också a och o att ha ett framtidsperspektiv och att lyfta fram barnets samt också hela familjens styrkor och möjligheter istället för att enbart fokusera på historia och svårigheterna. (Cederlund & Berglund 2014, s.56)

I relationen mellan den professionella och familjen kan man skapa ett positivt klimat med hjälp av de funktionella metoderna där det är lättare för familjemedlemmarna att tala om sina erfarenheter samt att växa och utvecklas. Det är viktigt att som professionell inse att alla individer är olika och att det därmed inte bara finns en fungerande metod utan flera och att en metod som fungerat med ett barn och dess familj behöver inte nödvändigtvis fungera med andra. Det gäller att vara uppmärksam gentemot barnet samt föräldrarna och att pröva olika metoder och hitta den rätta som passar just dem. En positiv aspekt i socialpedagogiken och de funktionella metoderna är därmed att de kan anpassas och "skräddarsys" enligt behoven, vilket också är en av familjearbetets fördelar. Genom ett socialpedagogiskt förhållningssätt utvecklas goda möten med barnet och hela familjen som möjliggör förändring. (Cederlund och Berglund 2014, s.57)

5.2 Socialpedagogisk kompetens

Bent Madsen har skapat en modell angående socialpedagogisk kompetens (Eriksson & Markström 2000, s.173-174). Socialpedagogisk verksamhet kan delas in i fyra praktikfält som karakteriseras i Madsens bildningsblomma som knyts ihop i den femte kompetensen, i dessa praktikfält använder den professionella sina grundläggande kompetenser. Dessa fyra kompetenser illustreras som kronbladen i en blomma medan den femte kom-

petensen ses som mitten av blomman då den kombinerar alla de fyra fälten. För vart och ett praxisfält finns speciella aktiviteter och processer som utvecklar kunskap, färdigheter och hållningar som bildar den slutliga handlingskompetensen. Madsens bildningsblomma anger alltså sådana kompetenser som professionella har nytta av i sitt yrke inom t.ex. familjearbete. (Madsen 2001, s.226-227) Alla kompetensområden har delar som går att koppla ihop med de funktionella metoderna.

5.2.1 Den produktiva kompetensen

Den produktiva kompetensen representerar den konkreta och materiella produktionens dimension. Här är det viktigt att den professionella kan förhålla sig skapande, ingripande och omformande till sin omvärld. Den professionella behöver här kunna kombinera sina kunskaper för att nå bästa möjliga resultat i familjearbetet. De manuella färdigheterna ger möjligheter till anskaffning av nya erfarenheter. Utan dessa socialpedagogiska färdigheter som det produktiva praxisfältet utgör kan inte många aktiviteter genomföras som t.ex. matlagning, reparationer, heminredning och utsmyckning. I den manuella/produktiva aktiviteten måste produkten finnas som en inre föreställning, ett mål som man försöker nå före processen. Detta handlar alltså inte enbart om manuella färdigheter utan också om kunskap om tillvägagångssätt och metoder speciellt i kommunikativa processer. (Madsen 2001, s.228) Genom funktionella metoder kan den professionella förhålla sig skapande till den omgivande världen vilket är centralt inom den produktiva kompetensen. Med hjälp av de funktionella metoderna kan barnet och familjen även utveckla sin föreställningsförmåga, handlingsförmåga och värderingsförmåga.

5.2.2 Den expressiva kompetensen

Den expressiva kompetensen representerar professionellas estetiska och emotionella dimension. Den estetiska aktiviteten kräver uttrycksfärdighet samt kunskaps- och upplevelsefärdighet som anskaffas och övas upp genom en sensitiv beredskap. Den professionella måste lita på sina egna sinnesintryck utnyttja sin kunskap och sina erfarenheter. Hen måste även kunna ha färdigheter i att sätta i gång estetiska aktiviteter som kan frigöra erfarenheter som ligger inlagrade i kroppen, såsom tyst kunskap, dvs. få barnet och de andra familjemedlemmarna att minnas dessa erfarenheter genom aktiviteter som kan

vara t.ex. teater, dans, mimik, rytmik, musik, drama och sång. Genom aktiviteterna utvecklas även ny handlingskraft samt handlingskompetensen. Det är viktigt i familjearbete med tanke på den expressiva kompetensen att den professionella kan sätta sig in i andras livssituation och världar på andra sätt än genom det språkliga begreppets form, den professionella skall använda sig av den expressiva kompetensen dvs. använda estetiska uttrycksformer. Det är viktigt att aktiviteter och resultat bygger på värderingar av vad som upplevs som vackert, skönt och fröjdefullt. Det fordras alltså i denna kompetens att den professionella har tillägnat sig tekniker och kunskap om hur utföra estetiska aktiviteter som kompletterar kompetensen att formulera och bearbeta erfarenheter på. (Madsen 2001, s.229)

Den expressiva kompetensen är i grund och botten baserad på funktionella metoder. Den professionella behöver uttrycks-, kunskaps- och upplevelsefärdighet i användningen av funktionella metoder och skall t.ex. kunna leva in sig i de funktionella metoderna då de används. Den professionella skall utnyttja den kunskap och de erfarenheter hen har av de funktionella metoderna. Dessutom behöver den professionella ha färdigheter att använda och sätta i gång aktiviteter som grundar sig i funktionella metoder. Utöver detta behövs kunskap om hur man med hjälp av de funktionella metoderna kan bearbeta och synliggöra erfarenheter. Användningen av funktionella metoder får hela familjen att frigöra erfarenheter som finns inlagrade i kroppen och det utvecklar handlingskraft, handlingsförmåga och handlingskompetens. De funktionella metoderna möjliggör också för den professionella att sätta sig in i barnets och föräldrarnas värld och livssituation på andra sätt än genom det språkliga begreppets form.

5.2.3 Den kommunikativa kompetensen

Den kommunikativa kompetensen representerar socialpedagogikens kommunikativa dimension, den kommer till utlopp i hur människor förhåller sig till varandra genom handlingar som är språkligt betingade. Av den professionella krävs det en kommunikativ kompetens inom familjearbete, dvs. språkliga färdigheter och insikt i mänskliga samspelesprocesser och i de normer en gemenskap är beroende av. Den professionella måste alltså kunna dra fördel av en rad speciella sociala kompetenser som skapar handlingsrum för andra. Den professionella måste bl.a. kunna ge andra utrymme att tala och uttrycka sig, förstå sig på normer som styr mellanmänniskt samspel, kunna sätta sig in i

andras livssituation genom att skifta perspektiv, kunna skapa villkor för samtal dvs. värna om den ömsesidiga tilliten och avvisa alla försök till att ersätta argument med makt. Den kommunikativa kompetensen är kunskapsbaserad i bemärkelsen att alla aktiviteter måste ses i ett etiskt perspektiv som handlar om hur människor bör bete sig mot varandra. Kompetens har även en praktisk sida som ställer krav på den professionellas handlingskompetens, den professionella behöver kunna organisera de sociala former där det utvecklas sådana inlärningsprocesser som bäst når målet som ställts upp. (Madsen 2001, s.230-231) Med funktionella metoder kan man möjliggöra och skapa diskussion och ge barnet och hela familjen utrymme att uttrycka sig.

5.2.4 Den analytiska/syntetiska kompetensen

Den analytiska/syntetiska kompetensen representerar kunskapsdimensionen i det socialpedagogiska arbetet inom familjearbete. Det utspelar sig i olika kunskapshandlingar som siktar på att utveckla en djupare kunskap, dvs. att bringa klarhet i yttre fenomen och den kunskapen kan man alltid utvidga och göra tydligare. Centralt här är att den professionella skall ha insikt i barnens och familjens förutsättningar, deras levnadsvillkor samt i sina egna handlingsmöjligheter. Den professionella måste hålla sig öppen för ny kunskap i socialpedagogik, dvs. hon måste hitta den kunskap som behövs för att bilda högre förståelse antingen genom erfarenheter eller genom teorier. Så när man värderar resultatet av ett förlopp måste man kunna analysera de enskilda elementens bidrag till helheten och inte enbart helheten av resultatet i förloppet. Det betyder att varje detalj eller element som bildar en större helhet också har ett viktigt budskap som man måste kunna studera enskilt. Syntetiska kompetensen handlar om förmågan till att skapa synteser, dvs. samla delarna i helheter. Det handlar alltså om kompetensen av att kunna sätta ihop olika helheter som bildas av de enskilda elementen. (Madsen 2001, s.231-233)

Den professionella behöver ha insikt i hela familjens förutsättningar, dess levnadsvillkor samt i sina egna handlingsmöjligheter för att kunna veta vilka funktionella metoder som kan användas tillsammans med familjen. Professionella skall också sträva till en högre förståelse av t.ex. de funktionella metoderna och förhålla sig öppen för ny kunskap samt utnyttja erfarenheter och teorier. Professionella skall kunna analysera förloppet i användningen av de funktionella metoderna och de enskilda detaljernas bidrag till slutprodukten för att kunna förstå barnet och familjen bättre. Barnet och föräldrarna lär sig

själva att sätta ihop detaljer av sig själv som kommer fram genom användningen av de funktionella metoderna, i och med detta bildar sig familjemedlemmarna en starkare självbild vilket utgör en resurs för att klara sig framöver.

5.2.5 Den femte kompetensen

Den femte kompetensen anses som den viktigaste och den handlar om att den professionella inom familjearbetet skall kunna integrera de fyra kompetenserna, eftersom det bara är i gemensam samverkan de enskilda kompetenserna uppnår sitt fulla syfte. Den professionella skall kunna utveckla samt använda kompetenserna i varje socialpedagogisk verksamhet. (Madsen 2001, s.234-235) Ingen kompetens enskilt kan ensam förklara eller ge socialpedagogisk kompetens, även om någon kan vara dominerande (Eriksson & Markström 2000, s.175). I den femte kompetensen kombinerar man alltså kunskapen och kompetenserna i Madsens bildningsblomma för att få en helhetsbild av den personliga och fackliga handlingskompetensen. Utan den femte kompetensen uppstår det en fara att de enskilda kompetenserna blir "lösryckta" och inte kopplas samman till en helhet av handlingskompetens som bildar större förståelse, då detta saknas är det ingen växelverkan mellan de olika fälten och kompetensen är därmed otillräcklig. Ingen enskild kompetens är alltså tillräcklig i sig utan den professionella behöver alla för att utföra ett professionellt arbete. Då vi i den femte kompetensen kombinerar och kompletterar kunskap med de andra kompetenserna, så får vi en handlingsberedskap som kallas för handlingskompetens. (Madsen 2001, s.234-236) Vid användningen av funktionella metoder betyder detta alltså att alla fyra kompetenser bör användas så att det kan bildas en handlingskompetens.

Handlingskompetensen är mer än summan av de enskilda kompetenserna, det är ett uttryck för att pedagogen har bildat ett personligt förhållande till sina fackliga kvalifikationer som gör handlingskompetensen till en helhet av kunskap, färdigheter och förhållningssätt. Handlingskompetensen är inte en specifik yrkeskompetens utan snarare ett uttryck för handlande i vardagen. (Madsen 2001, s.236)

Oberoende vem man möter inom familjearbetet är det viktigt att använda alla de fyra kompetenserna och integrera dem med varandra så att man uppnår bästa möjliga bemötande och resultat av sitt professionella handlande. (jmf. Madsen 2001) Här under har vi

gjort en figur för att illustrera alla fyra komponenterna i den socialpedagogiska kompetensen som tillsammans bildar handlingskompetensen.

Figur 3. En figur på socialpedagogisk kompetens baserad på Madsens (2001) blomma.

6 METOD

I detta kapitel presenterar vi vår metod och motiverar vårt val av metod. Vi tar upp etiska aspekter i vårt examensarbete och beskriver hur vi gått till väga med att utveckla broschyren steg för steg genom hela processen och varför den ser ut så som den gör. Vi presenterar också hur den slutliga broschyren blev och se ut.

6.1 Produktutveckling

Vi har valt att använda oss av Vilkka och Airaksinens (2003) litteratur om verksamhetsinriktat examensarbete för att bilda oss en bild av hur man skall gå till väga när man gör en produktutveckling som examensarbete.

Airaksinen (2009) menar att produktutveckling är en metod som används inom yrkes-
högskolor i examensarbete. Verksamhetsinriktade examensarbeten har som mål att inom
arbetslivet handleda och vägleda i praktisk verksamhet samt det kan ha att göra med att
ordna en verksamhet eller att rationalisera en verksamhet. Det kan vara frågan om att
utveckla t.ex. instruktioner för någonting i form av en handbok eller så kan det handla
om att planera och utveckla en verksamhet eller ett evenemang. (jmf. Airaksinen 2009,
Vilkka & Airaksinen 2003, s.9)

Ett verksamhetsinriktat examensarbete kan förverkligas på olika sätt, t.ex. som en bok,
mapp, häfte, guide, cd-skiva, portfolio, hemsidor eller som ett evenemang eller en ut-
ställning i något utrymme, beroende på vem och vad man vill nå med arbetet. Man
måste också anpassa arbetet enligt utbildningsområde samt målgrupp. Det är viktigt att i
det verksamhetsinriktade examensarbetet kombinera förverkligandet i praktiken samt
rapporterandet av det, det skall alltså finnas en del i arbetet som beskriver hur man gått
till väga och så en slutlig produkt eller ett evenemang som man utvecklat. (Vilkka &
Airaksinen 2003, s.9)

Examensarbetet skall ha arbetslivsrelevans, vara praktiskt, vara utvecklat med forsk-
ningsattityd och i arbetet skall det synas en tillräcklig kunskapsgrund samt behärskande
av utbildningens innehåll. (Vilkka & Airaksinen 2003, s.10)

Bra ämnen för verksamhetsinriktade examensarbeten har visat sig vara sådana som är
förankrade i utbildningens program och till vilka man kan göra förankringar i arbetslivet
samt att man kan fördjupa sina kunskaper om ett sådant tema som intresserar en själv.
Med hjälp av det verksamhetsinriktade examensarbetet får den studerande pröva och
förverkliga sina egna idéer kopplade till arbetslivet. Det handlar om att vara kreativ och
hitta på praktiska lösningar till problem i arbetslivet. (Vilkka & Airaksinen 2003, s.16-
17)

Vilkka och Airaksinen (2003, s.19-20) rekommenderar att man skriver dagbok om sin
examensarbetsprocess. De menar att det är bra att dokumentera varje steg i processen,
så att man senare har möjlighet att minnas varför man gjort ändringar samt vissa beslut.

Att dokumentera och hålla dagbok gör det lättare att sedan skriva om hur man gått till väga i examensarbetet steg för steg.

Det är nödvändigt att i verksamhetsinriktade examensarbeten börja med att göra en verksamhetsplan på vad man gör, hur man gör det och varför man gör det. Planen görs för att idén och målen för examensarbetet skall vara medvetna, övervägda samt motiverade. (Vilkka & Airaksinen 2003, s.26)

6.2 Etiska överväganden

Jacobsen (2007, s.28) poängterar att de etiska övervägandena skall genomsyra hela examensarbetsprocessen och att det finns tre grundläggande etiska krav för undersökningar, varav ett passar inom ramen för vårt verksamhetsinriktade examensarbete. Det kravet handlar om att man skall återge material korrekt på ett fullständigt sätt och placera dem in i sitt rätta sammanhang, om man tar fakta ur sin kontext kan de ofta få en helt annan innebörd. Häri ingår också att man inte får förfälska resultat och data. Det betyder att man skall sträva efter att återge resultat på ett sanningsenligt sätt och alltid i sitt ursprungliga sammanhang. (Jacobsen 2007, s.22-26)

Vilkka och Airaksinen (2003, s.72) poängterar vikten av att kunna välja sina källor omsorgsfullt och förhålla sig kritiskt gentemot dem. Före man använder en källa behöver man granska och uppskatta källans kvalitet samt hur känd, gammal och pålitlig källan är. Man måste vara försiktig så man inte plagierar, det innebär att man använder sig av någon annans uttryck eller hänvisar otydligt. Därför bör man ange fullständiga källor och information till de teorier man använder och presenterar i examensarbetet. (Vilkka & Airaksinen, 2003, s.78)

Enligt Kopiraitti (2013a) har vi rätten att bestämma hur vår produkt och broschyr får användas i framtiden. Upphovsrättens mening samt syfte är att skydda det funktionella arbetet som gjorts av dess skapare. Upphovsrätten uppstår och träder i kraft så snart som själva produkten är färdig. (Kopiraitti 2013a) Enligt lagen har den person som har skapat en produkt eller ett verk den upphovsliga rätten till sitt arbete. Den personen som har skapat produkten har rätten att besluta om den är tillgänglig för allmänheten eller om den får användas av någon annan. Utöver oss själva har Vanda stads familjetjänster och

Arcada rätten att använda vår broschyr. Vårt examensarbete kommer också att publiceras offentligt i elektronisk form på yrkeshögskolornas publikationsarkiv Theseus. Om en utomstående person vill använda arbetet kräver det tillstånd av oss, Tiina-Marie Marttila och Oskar Sandström. (Kopiraitti 2013b) Men på grund av att vårt arbete publiceras offentligt på Theseus kan vi inte kontrollera hur det används av andra personer.

Eftersom vi gör en produktutveckling som examenarbete är det närmast viktigt att vi återger materialet korrekt. Då vi hänvisar är det viktigt att materialet hänger ihop med sin ursprungskälla och återges på ett sanningsenligt sätt. Vi måste ständigt också reflektera över om forskningen och teorin går att kopplas ihop med vår produkt.

6.3 Metodval

Vi har gjort en produktutveckling eftersom vi ville att vårt examensarbete skall resultera i en konkret produkt som man kommer att ha nytta av i arbetslivet. Som produkt har vi skapat en broschyr för att stöda de blivande och nuvarande professionella inom familjearbete genom att ge konkreta tips och idéer på hur de med hjälp av funktionella metoder kan skapa kontakt med barn i lekåldern. Vi valde att skapa en broschyr för att det är ett lätt sätt att synliggöra informationen på. Det är lätt för den professionella att bära den med sig och man behöver inte ha tillgång till dator eller internet för att ta del av informationen. Vår teoretiska grund för produkten ligger i socialpedagogisk kompetens, bemötande av familjer och barn, funktionella metoder och familjearbete.

6.4 Processbeskrivning

Vi visste från början att vi ville göra en produktutveckling, men vad produkten skulle vara kom att ändras från vad vi först tänkt till att bli en broschyr för familjearbetare. Broschyrens syfte och innehåll preciserades och utvecklades under examensarbetets process från att ha behandlat det övergripande temat bemötande inom familjearbete till att behandla konkreta idéer på olika funktionella metoder som man kan använda för att skapa kontakt med barn i lekåldern inom familjearbete.

Idén om att broschyren skulle innehålla konkreta tips på funktionella metoder kom till en början från våra handledares sida. Vi tyckte att det kunde vara roligt att skriva om

funktionella metoder då de lyfter fram görandeaspekten i familjearbetet och för att vi själva kunde tänka oss att använda oss av funktionella metoder i arbetet tillsammans med barn. Så vi började leta efter teori kring olika funktionella metoder som kunde användas tillsammans med barn. Vi hittade en hel del och bestämde oss för att avgränsa metoderna till barn i lekåldern eftersom vi själva i framtiden tänkt arbeta med barn i den åldersgruppen. Metoderna vi valde för broschyren är alla sådana som vi själva kan tänka oss att använda. De metoder som vi slutligen kom att lämna bort var musik och drama eftersom vi själva inte kände oss bekväma i att använda dem. Till en början hittade vi en hel del metoder som hade som avsikt att höra barnet.

Att broschyren senare kom att handla om kontaktskapande var för att vi såg kontaktskapande som väldigt relevant med tanke på att vi själva i framtiden kommer att arbeta med barn och själva också ville ha mer verktyg i det arbetet. När vi läste om familjearbete kom det också fram hur viktigt det är med relationskompetens och ett gott samarbete med klienterna och för att nå det är det första steget att skapa kontakt med dem. Medan vi läste tidigare forskningar märkte vi dessutom att det inte finns så mycket skrivet om just funktionella metoder och kontaktskapande, så vi såg också att det var något vi kunde bidra med till arbetslivet.

Först efter att vi skrivit kapitlen över familjearbete, funktionella metoder och socialpedagogisk kompetens började vi arbeta med själva produkten. Till en början funderade vi på vilket program vi ville skapa broschyren med. På en handledning fick vi förslag på ett program som vi t.ex. kunde använda för att skapa broschyren. Vi provade programmet, men upplevde det som väldigt komplicerat, så vi tänkte att vi gör broschyren med programmet Microsoft Office Word som vi i alla fall använt förut. Vi började med att beskriva alla metoderna i word dokumentet och vi skrev en inledning om vad det är viktigt att tänka på då man använder sig av de funktionella metoderna och ett kapitel i slutet med lästips på funktionella metoder.

Vi bestämde oss också för att sätta metoderna i en tidsaxel som bygger på de metoder som man kan använda under de första träffarna med barnet. Detta för att metoderna vi tar upp i broschyren är av olika ”svårighetsgrad” och för att vi tycker att alla inte passar att använda under en första träff med barnet. Så vi funderade tillsammans på i vilken ordning det skulle vara lämpligast att använda metoderna och under hur många träffars

tid. Vi kom att sätta ihop exempel på två till tre metoder för de fyra första träffarna med barnet, som vi även illustrerar i en figur i broschyren. De metoderna som vi nämner för den första träffen har en låg tröskel till kontaktskapandet med barnet medan de som kommer upp under de andra träffarna kanske kräver att den professionella och barnet redan träffats tidigare och inte är helt okända för varandra.

Efter det här konstaterade vi att det kunde vara roligt att färgkoda materialet i broschyren så att det skulle vi tydligare för läsaren vilka metoder som hör till vilken träff. Så varje träff fick en egen färg och metoderna som används under träffen fick också samma färg. Vi tyckte också att strukturen i broschyren skulle bli tydligare för läsaren om vi skilt för varje metod beskrev vad metoden är till för, varför den används, vad det behövs för material till den och hur man använder den. Så vi kom att skriva under varje metod rubrikerna ”Vad? Varför”, ”Material?” och ”Hur?” och sedan besvara frågorna under för att läsaren lättare skulle hitta den informationen.

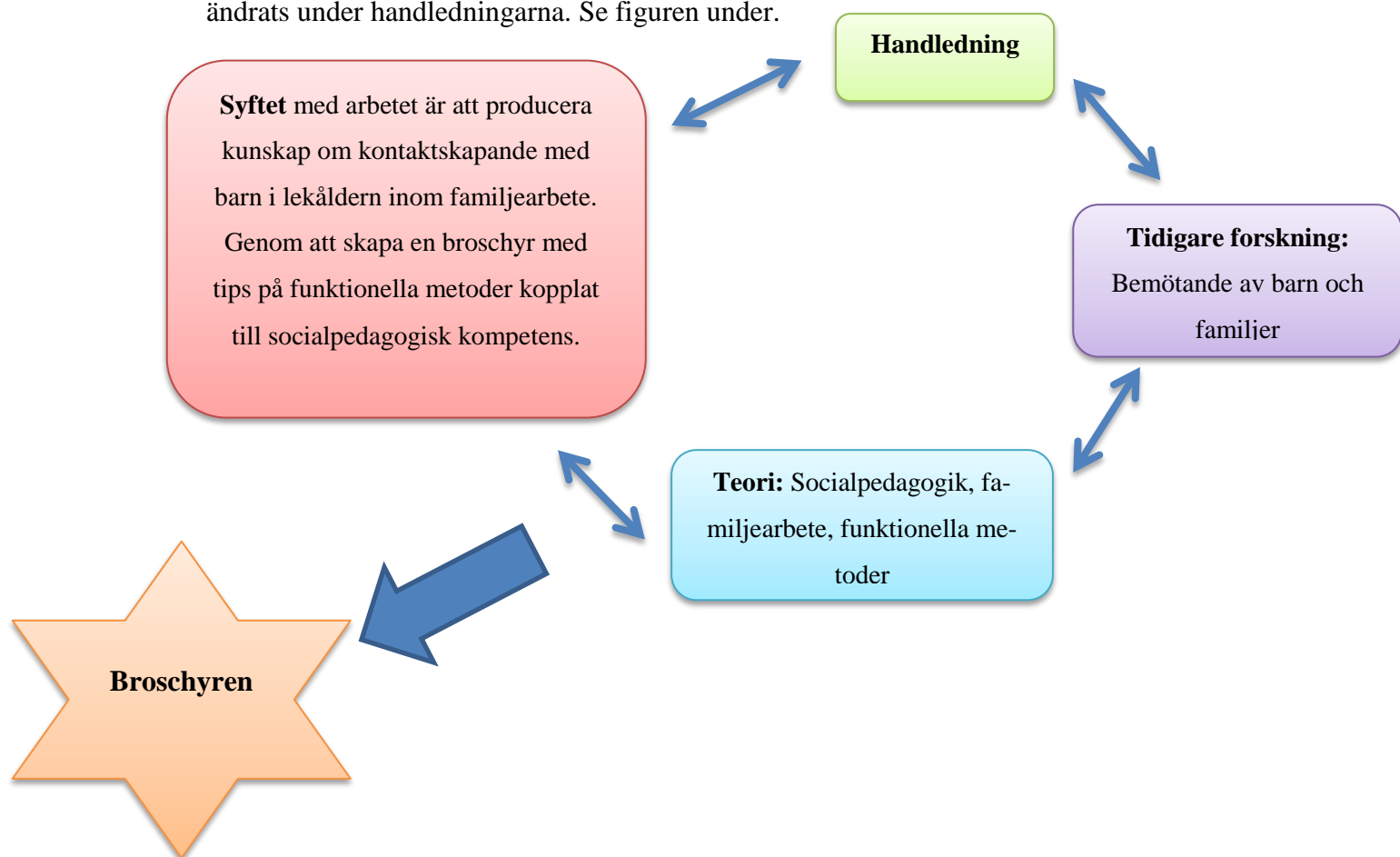
Sedan kom vi att se ett annat verksamhetsinriktat examensarbete med en fin broschyr som produkt. Vi blev inspirerade att försöka göra vår lika fin. Vi provade internetsidan canva.com som är gratis och avsedd för att t.ex. utveckla broschyrer. Vi lekte med de olika designerna som fanns på internetsidan tills vi hittade en vi tyckte om och så flyttade vi vår broschyrtext från Word dokumentet till den nya designen.

För att göra broschyren mera praktisk och lättare att använda i arbetet bestämde vi oss för att till vissa metoder sätta med exempel på material som kan användas och länkar till var materialet kan hittas. Länkarna som valdes ut till broschyren är sådana som kan tänkas vara till nytta för de professionella inom familjearbetet då de använder broschyren. I slutet av broschyren satt vi också till ett kapitel med exempel på litteratur och internetsidor som kan vara till nytta för de professionella. Litteraturen och internetsidorna som rekommenderas i broschyren är också sådana som har trovärdig information.

Till slut laddade vi ner bilder till broschyren från internetsidan flickr.com eftersom vi i alla fall då inte bryter mot copyrighten. Vi valde till broschyren sådana bilder som vi anser ha en koppling till de funktionella metoderna. Vi hittade sammanlagt sex stycken bilder som vi kan koppla till fyra av metoderna. Vi valde två barns teckningar till metoderna för bildkonst och nätverkskartan. Vi valde bilderna för att de ger en bild på inne-

hållet i båda metoderna, i nätverkskartan föreställer barnets teckning en bild på familjen. Till metoden lek, spel och sagor valde vi en bild på ett minnesspel, en bild på legon och en bild där en vuxen läser för två barn. Till metoden livets katalog valde vi en bild på en tidning och en sax eftersom man i den metoden klipper bilder från en tidning. För metoderna känslkort, styrkekort, situationskort, fotografier och sagotering hittade vi inte några bilder i internet sidan som vi tyckte att skulle passa med dem. Till dessa kapitel hittade vi på canva.com gratis andra bilder som vi satt in för att pigga upp sidornas innehåll. Med bilderna önskar vi göra broschyren mer tilltalande, finare och intressantare att läsa.

Sammanfattningsvis har broschyrens innehåll hela tiden utvecklats på basen av hur syftet, teorin, tidigare forskningen och handledningarna har samspelat med varandra. I samband med att vi har läst teori så har syftet ändrats då vi hittat något nytt och intressant som vi velat fokusera på och det vi läst har också ändrats på basen av hur syftet ändrats under handledningarna. Se figuren under.

Figur 4. En figur över hur de centralaste byggstenarna i produktutvecklingen samspelat med varandra och påverkat utformningen av broschyren.

6.5 Presentation av broschyren

I det här kapitlet kommer vi att presentera vår slutprodukt som är broschyren ”Idéer om funktionella metoder för kontaktskapande med barn i lekåldern inom familjearbete”. I broschyren börjar vi med att berätta vad broschyrens syfte är och vad det är bra att tänka på före man använder metoderna. Sedan presenterar vi broschyrens struktur varefter vi går igenom varje metod skilt för sig och till slut ger vi tips till läsaren på litteratur om funktionella metoder.

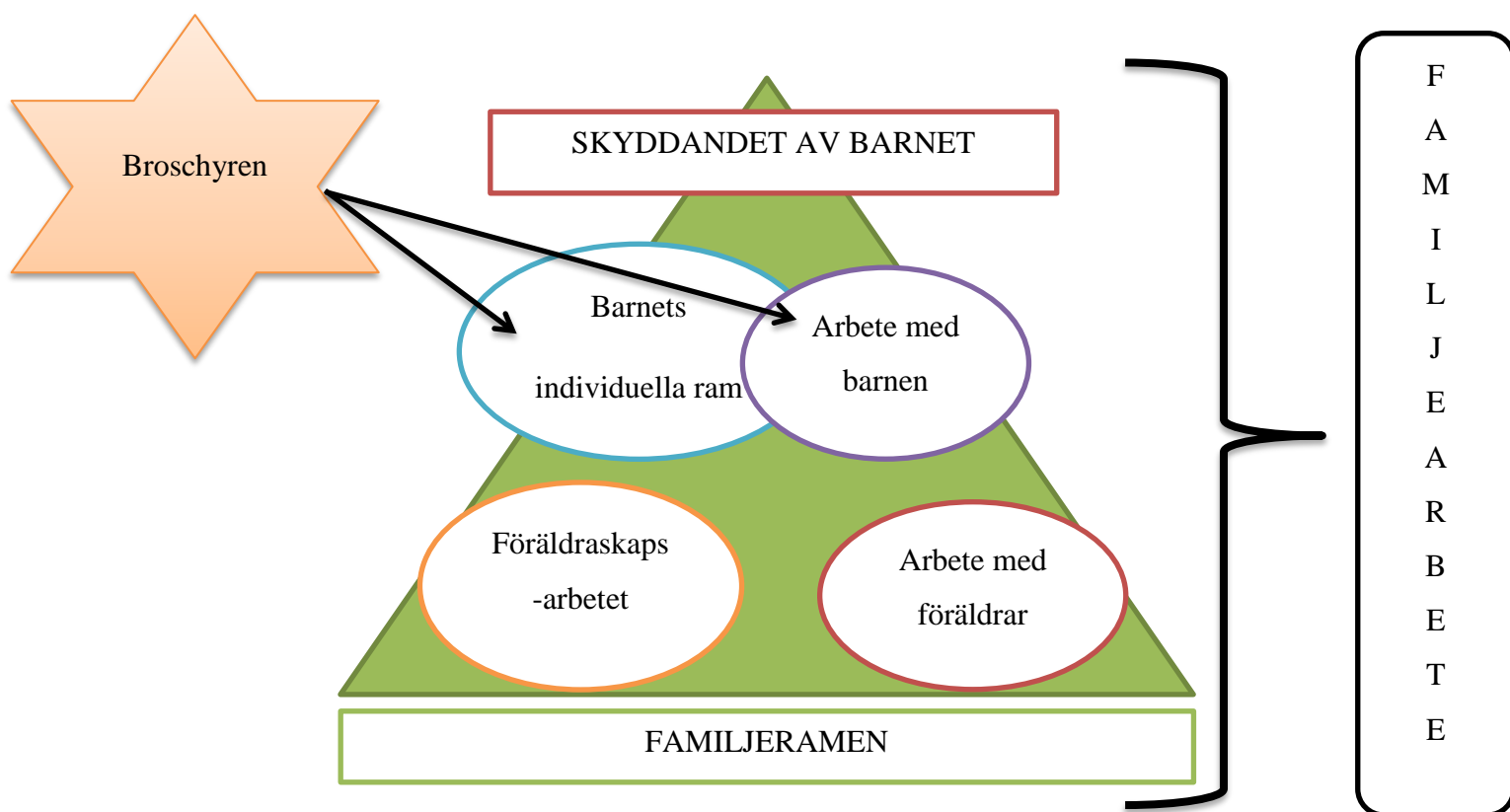
Broschyrens struktur är uppbyggd att ge idéer på funktionella metoder att använda med barn i lekåldern under de fyra första träffarna. Det finns för varje träff två till tre idéer på funktionella metoder som man kan använda tillsammans med barnet. Till vissa metoder finns det också exempel på material och var det kan hittas. Sammanlagt innehåller broschyren 9 stycken funktionella metoder.

Byggstenarna för broschyren ligger i den teoretiska grunden till funktionella metoder i familjearbete, bemötande av barn och familjer och i socialpedagogisk kompetens. Den största tyngdpunkten i broschyren ligger på de funktionella metoderna, men det finns också en koppling till familjearbetet i och med att broschyren är avsedd för familjearbetare i första hand. Den socialpedagogiska kompetensens koppling till broschyren ligger däremot lite dolt för läsaren. De socialpedagogiska kompetenserna kommer till uttryck då när de funktionella metoderna i broschyren används i arbetslivet eftersom den professionella då använder sig av de fyra socialpedagogiska kompetenserna som tillsammans bildar handlingskompetens.

I broschyren där olika tips på funktionella metoder tas upp kan man även se det socialpedagogiska förhållningssättet och hur teori och praktik går att koppla ihop. Socialpedagogiken belyser att det inte finns endast ett korrekt sätt att gå till väga utan man behöver vara kreativ och pröva på olika funktionella metoder för att hitta en fungerande metod. De funktionella metoderna kan alltså såsom socialpedagogiken och familjearbetet skräddarsys enligt behoven. Vi har synliggjort den aspekten i broschyren genom att poängtera att alla metoderna är idéer och de behöver anpassas och skräddarsys enligt barnets ålder, utveckling och behov.

Ett av socialpedagogikens mål är att skapa ett gott samarbete, ett positivt klimat och en god kontakt mellan professionella, barn och föräldrar. Detta är också ett mål för vår broschyr och det förverkligas genom de funktionella metoderna i familjearbetet. I vår broschyr fokuserar vi dock på relationen mellan barnet och den professionella.

På basen av familjearbetets ramar som vi presenterar i kapitlet över familjearbetet har vi i figuren märkt ut inom vilken ram vår broschyr passar in. Vår broschyr är avsedd att passa in i "barnets individuella ram" och "ramen över arbetet med barnen". Eftersom det är inom dessa ramar som den professionella arbetar med barnet för att skapa en god växelverkan och kontakt. Ramarna lyfter också upp vikten av att använda funktionella metoder för att stöda den professionellas och barnets förhållande och kontaktskapande.

Figur 5. En figur på var broschyr passar inom familjearbetet.

7 DISKUSSION

I det här kapitlet diskuterar vi examensarbetsprocessen och den slutliga produkten. Vi granskar kritiskt examensarbetet och produkten, hur den till slut blev och se ut och vad

vi skulle göra annorlunda. Vi tar upp sådant som vi upplevt som utmanande och slutligen diskuterar vi förslag till fortsatta studier.

7.1 Processdiskussion och kritisk reflektion

Hela processen med examensarbetet har känts väldigt lång och tung för oss. I överlag har vi varit rätt nöjda med vad vi kommit fram till, men då vi kommit till handledningarna har vi blivit omskakade av sanningen att det kanske inte är så bra som vi tänkt och att det ännu finns en hel del att förbättra, utveckla, avgränsa och förtydliga. Examensarbetsprocessen har alltså varit litet som en berg och dalbana för oss då vi emellanåt känt att vi varit helt uppe på toppen och allt varit jättebra och så i nästa stund har vi varit på botten och insett att vi ännu måste arbeta hårt med arbetet.

Arbetsfördelningen var ända från början den, att vi båda skulle göra lika mycket arbete och hjälpa varandra vid behov. Vi har båda satt lika mycket tid ner på arbetet och båda två har arbetat med innehållet i varje kapitel. De flesta av delarna i kapitlena har vi delat upp mellan oss och så har vi läst igenom varandras skrivelser. Vissa delar av arbetet har vi skrivit helt tillsammans.

I första hand ville vi göra en produktutveckling eftersom vi kände att det skulle vara något konkret att arbeta med som vi också har konkret nytta av i arbetslivet. Det vi nu kom att skriva vårt examensarbete om var inte det vi i första hand ville skriva om, men under skrivprocessen har arbetet börjat kännas mer som vårt eget och vi har fått intresse av att utveckla det. I början då vi fick veta att vårt arbete skulle handla om familjearbete visste vi inte riktigt vad vi tyckte om det, då vi i skolan ännu inte hade behandlat det. Vi blev dock optimistiska att allt skulle lösa sig då vi hade kursen och läste mer om familjearbete som helhet. Vilket också stämde, under kursen fick vi mer självsäkerhet i att vårt examensarbete var något vi skulle klara av att skriva om.

I inledningen av arbetet tar vi upp varför vi valt att skriva om kontaktskapande, vi skriver att: ”Vi har under våra tidigare arbetserfarenheter lagt märke till att det kan vara en utmaning att skapa kontakt med barn, speciellt med små barn och märkt att funktionella metoder kan underlätta det.”. Men nu märker vi att det är vår subjektiva åsikt som lagt

upp syftet för hela arbetet och vi ifrågasätter om familjearbetarna är av samma åsikt med oss om att det kan vara utmanande att skapa kontakt med speciellt små barn. Därmed undrar vi om det kanske först borde ha forskats om familjearbetare anser att kontaktskapande med barn är en utmaning och därmed kan vi i ifrågasätta om vårt syfte ens är relevant. Vi anser dock att våra idéer om funktionella metoder för kontaktskapande ändå inte kan vara till skada att använda med barn för de kan i alla fall även stärka kontakten mellan barnet och den professionella.

Då vi tänker på vår frågeställning: ”Hur kan professionella skapa kontakt med barn i lekåldern genom att använda funktionella metoder kopplat till socialpedagogisk kompetens?” tycker vi att vi har lyckas besvara frågan i arbetet. Det som vi såg som utmanande till en början var att hitta kopplingen mellan den socialpedagogiska kompetensen och de funktionella metoderna, men efter att vi läst om båda skilt för sig hittade vi stora likheter som vi lyfter upp i kapitlet om socialpedagogik. Att synliggöra den socialpedagogiska kompetensen i broschyren har vi ända från början upplevt som utmanande och vi upplever ännu också att kopplingen inte är synlig för den som läser enbart broschyren. I kapitlet över ”presentationen av broschyren” har vi försökt att synliggöra kopplingen. Vi funderar ännu om vi skulle ha kunnat synliggöra det i broschyren bättre och ifrågasätter därmed om kopplingen till socialpedagogiken är tillräckligt stark i själva broschyren. Vi anser ändå att broschyren kanske inte skulle ha blivit så tydlig om vi också där skrivit om de socialpedagogiska kompetenserna.

De flesta tidigare forskningar i vårt arbete var publicerade någon annanstans än i Finland, endast två artiklar var publicerade i Finland. Vi anser dock att det är bra att vi har forskning från olika länder eftersom det ger oss ett bredare perspektiv på temat. Vi anser att det var berikande att läsa om bemötande inom familjearbete och annan social service. En sak som man kan förhålla sig kritisk till är om våra uppgifter om tidigare forskning passar in inom ramen för kontaktskapande. Vår tidigare forskning handlar i stort sätt om hur barn och föräldrar önskar bli bemötta och vad professionella behöver tänka på då de bemöter klienter. Vissa aspekter av bemötandet passar inom ramen för kontaktskapande men inte allting. Vi anser dock att detta inte stör då bemötande och kontaktskapande går så hand i hand, det är viktigt att veta hur klienterna vill bli bemötta för att ha bättre förutsättningar att skapa kontakt med dem. Vi hittade inte heller någon

sådan tidigare forskning som skulle ha behandlat just kontaktskapandet mellan professionell och klient. Alla våra forskningar tar inte heller upp användningen av de funktionella metoderna.

Kapitlet om den teoretiska referensramen utgörs av funktionella metoder och socialpedagogik. Det var genast från början klart för oss att vår teoretiska referensram skulle utgöras av socialpedagogik för att vi skulle kunna få barnträdgårdsläraryrket. Socialpedagogiken passade bra som teoretisk referensram till arbetet då det också handlar om förändringsarbete såsom familjearbete. I kapitlet om den teoretiska referensramen besvarar vi på vår frågeställning om arbetet. Vi upplever att vi i kapitlet om de funktionella metoderna lyckas lyfta fram poängen med att använda dem och vad det finns för typer av funktionella metoder. Vi ser kritiskt på att vi har få källor i de enskilda kapitlet om metoderna och ifrågasätter sålunda om vi hade tillräckligt med material för dessa kapitel. Vi tyckte att det var svårt att hitta litteratur om funktionella metoder som lyfte upp betydelsen av kontaktskapande, de flesta källor lyfte upp enbart hörandet av barnet med hjälp av metoderna. I kapitlet över socialpedagogiken har vi också använt ett fåtal källor, men sådana vi ansett centrala. Vi tycker dock att vi har lyckats med att synliggöra kopplingen mellan familjearbete, socialpedagogik och funktionella metoder i den teoretiska referensramen.

Vi upplever att den slutliga produkten; vår broschyr ”Funktionella metoder för kontaktskapande med barn i lekåldern inom familjearbetet” blev en fungerande helhet med logisk struktur med tanke på att det är första gången vi gjort en broschyr. Vi tycker att broschyrens design tilltalar läsaren. I broschyren har vi också strävat till att använda mycket färger för att få den att se mera tilltalande och tydligare ut. Så här med eftertanke tycker vi att det skulle ha varit trevligt om vi själva skulle ha ritat bilder till broschyren eftersom den då skulle ha kunnat bli personligare.

Broschyrens innehåll och avsikt har ändrats under examensarbetsprocessen för att den bättre skulle motsvara arbetets innehåll. Broschyren var till en början ostrukturerad då vi inte hade lagt in metoderna i en tidsaxel. Nu då vi har delat upp metoderna för att gälla de fyra första träffarna är vi kritiska till om vi faktiskt lyckats med att sätta metoderna i en logisk ordning och om alla metoder faktiskt går att använda med barn under

de första träffarna. Därför poängterar vi också i vår broschyr att metoderna är idéer och att de måste anpassas enligt behov. I sin helhet är vi dock nöjda med broschyrens utseende och innehåll.

Vi upplever själva att kontakten mellan arbetslivet och oss skulle ha kunnat vara starkare sammankopplat med vår produktutveckling. Vi kunde ha varit i kontakt med Vanda stads familjearbete och frågat dem vad de tycker om idén av vår broschyr och vad de skulle önska att få av oss. Dessutom ser vi att det skulle ha kunnat vara bra att provtesta våra idéer i broschyren förrän vi gjorde den slutliga produkten. Våra handledare för examensarbetet tyckte dock att vi inte behövde vara i kontakt med Vanda stads familjearbete.

Examensarbetsprocessen har i sin helhet varit mycket lärorik och inspirerande trots att det varit stunder då vi känt att vi inte klarar av det. Vi har lärt oss vad allt som hör till familjearbete och speciellt vikten av att skapa kontakt med barnen för att senare kunna få arbetet att fungera. Vi har berikats av en hel del funktionella metoder som vi i framtiden kan använda i arbetslivet tillsammans med barn. Vi har fått lära oss om vad allt som krävs för att utföra ett verksamhetsinriktat examensarbete. Vi har insett att ett examensarbete är en lång process som kräver tid och ett positivt förhållningssätt. Att arbeta i par har vi upplevt som väldigt värdefullt då vi uppmuntrat och stött varandra genom hela processen. Det vi upplevt som viktigast för hela arbetet är att kunna vara öppen för kritik och att vara optimistisk.

Vi önskar att vår uppdragsgivare Vanda stad har nytta av vårt examensarbete och ser det som värdefullt samt att vår produkt kommer till användning. Förslag för fortsatt forskning kunde vara att ta mera reda på om olika funktionella metoder som kan användas för kontaktskapande med barn i skolåldern, ungdomar eller vuxna. Ett annat förslag på fortsatt forskning är att ta reda på hur man kan använda funktionella metoder för att höra barnen.

KÄLLOR

- Airaksinen, T. 2009, *Toiminnallisen opinnäytetyön kirjoittaminen*. Helsinki. Tillgänglig: <http://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnytyy-tekstin>
Hämtad: 20.1.2016
- Barnskyddslag 13.4.2007/417, Finlands författningssamling. Tillgänglig: Finlex
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417> Hämtad: 7.9.2016
- Barkman, Johanna. 2016, Vahvuuskortit. [www] Tillgänglig:
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisen-tyoskentelyn-valineet/vahvuuskortit> Hämtad 20.5.2016
- Berglund, Stig-Arne. 2000, *Socialpedagogik. I goda möten skapas goda skäl*. Lund: Studentlitteratur AB. 287s.
- Cederlund, Christer & Berglund, Stig-Arne. 2014, *Socialpedagogik. Pedagogiskt socialt arbete*. 1:1 uppl. Liber AB. 183s.
- Eriksson, Esa & Arnkil, Erik Tom. 2006, *Ta upp oron. En handbok i tidiga dialoger*. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski. 63s.
- Eriksson, Lisbeth & Markström, Ann-Marie. 2000, *Den svårfångade socialpedagogen*. Lund: Studentlitteratur. 236s.
- Forrester, Donald; Kershaw, Sophie; Moss, Helen & Hughes, Laura. 2008, Communication skills in child protection: how do social workers talk to parents? *Child & Family Social Work*, vol. 13 nr 1, s.41-51. Tillgänglig: Ebsco Academic Search Elite. Hämtad 4.12.2015.
- Gallagher, Michael; Smith, Mark; Hardy, Mark & Wilkinson, Heather. 2012, Children and families' involvement in social work decision making. *Children & Society*, vol. 26 nr 1, s. 74-85. Tillgänglig: Ebsco Academic Search Elite. Hämtad 8.12.2015.
- Haarakangas, Kauko. 2011, *Läkande dialogiska samtal- i terapi och psykiatrisk vård*. 1:1 uppl. Studentlitteratur AB, Lund. s.160
- Hall, Christopheher & Slembrouck, Stef. 2009, Communication with parents in child welfare: skills, language and interaction. *Child & Family Social Work*, vol. 14 nr 4, s.461-470. Tillgänglig: Ebsco Academic Search Elite. Hämtad 4.12.2015.
- Handley, Gill & Doyle, Celia. 2014, Ascertaining the wishes and feelings of young children: social workers' perspectives on skills and training. *Child & Family Social Work*, vol. 19 nr 4, s.443-454. Tillgänglig: Ebsco Academic Search Elite. Hämtad 15.12.2015.

- Jacobsen, Dag Ingvar. 2007, *Förståelse, beskrivning och förklarning. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur. 316s.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistila, Minna & Virolainen, Arja. 2007, *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Edita Publishing Oy, Helsinki. 217s.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistila, Minna & Virolainen, Arja. 2012, *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Edita Publishing Oy, Helsinki. 262s.
- Kaikko, Kirsi. 2004, *Lastensuojelun avoperhetyön kuntoutumista tukevat elementit*. Kuopion yliopisto. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Lisenssiaattityö.
- Komi, Tiina. 2009, Tue lasta kriisissä. *Lastentarhanopettajaliiton aikakauslehti: Lastentarha*. nr. 72:1 s. 24-25.
- Kopiraiitti. 2013a. Mitä tekijänoikeus on. [www] Tillgänglig: <http://kopiraiitti.fi/tekijanoikeuden-abc/mita-tekijanoikeus-on/> Hämtad 19.9.2016
- Kopiraiitti. 2013b. Mitä tekijänoikeussuoja tarkoittaa. [www] Tillgänglig: <http://kopiraiitti.fi/tekijanoikeuden-abc/mita-tekijanoikeussuoja-tarκοittaa/> Hämtad 19.9.2016
- Kuukasjärvi, Anja. Linnossuo, Outi & Sutinen, Jussi. 2011, *Taidetyöskentely arjen näyttämöllä-teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia*, Tampereen yliopistopaino-Juvenes Print Oy, s. 189.
- Känkänen, Päivi. *Lastensuojelun käsikirja*. [www] Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/taidelahtoiset-menetelmat> Hämtad 20.5.2016
- Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 22.9.200/812*, Finlands författningssamling. Tillgänglig: Finlex <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2000/20000812> Hämtad 19.11.2015
- Lastensuojelun käsikirja*. 2016a, *Piirtäminen*. [www] Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/piirtaminen> Hämtad 20.5.2016
- Lastensuojelun käsikirja*. 2016b, *Sadutus*. [www] Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/sadutus> Hämtad 20.5.2016
- Lastensuojelun käsikirja*. 2016c, *Verkostokartta*. [www] Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/verkokostokartta> Hämtad 20.5.2016
- Leskinen, Eija. 2009, *Ryhmä toimimaan. Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön*. PS-Kustannus, Jyväskylä. 176s.

- Luckock, Barry; Lefevre, Michelle & Tanner, Karen. 2007, Teaching and learning communication with children and young people: developing the qualifying social work curriculum in a changing policy context. *Child & Family Social Work*, vol 12 nr 2, s.192-201. Tillgänglig: Ebsco Academic Search Elite. Hämtad 8.12.2015.
- Madsen, Bent. 2001, *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur. 244s.
- Malte-Colliard, Katri & Lampo, Marjukka. 2013, [www] *Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla*. Tampereen yliopisto Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tillgänglig: http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_tauteesta.pdf Hämtad 12.5.2016.
- Marklund, Kristin & Simic, Nino. 2012, *Pohjolan lapset- Varhainen tuki lapsille ja perheille*. Pohjoismaiden hyvinvointikeskus. Tillgänglig: <http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/11042/5FI.pdf> Hämtad: 19.9.2016
- Myllärniemi, Annina. 2007, *Lastensuojelun perhetyö ammattikäytönä. Jäsenyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa*. Socca ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 15. Tillgänglig: http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf Hämtad: 17.11.2015
- Rautio, Susanna. 2013, Parents' experiences of early support. *Scandinavian journal of Caring Sciences*, vol. 27 nr 4, s.927-934. Tillgänglig: Ebsco Academic Search Elite. Hämtad 16.12.2015.
- Schmied, Virginia & Walsh, Peter. 2010, Effective casework practise with adolescents: perspectives of statutory child protection practitioners. *Child & Family Social Work*, vol. 15 nr 2, s.165-175. Tillgänglig: Ebsco Academic Search Elite. Hämtad 8.12.2015.
- Socca. *Työmenetelmät ikäryhmittäin – apukysymyksiä ja esimerkkejä*. [www] Tillgänglig: http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/tyokalupakki/valineiden_kaytto_i_karyhmittain Hämtad 20.5.2016
- Socialvårdslag 30.12.2014/1301*, Finlands författningssamling. Tillgänglig: Finlex <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=socialvardslag#L3> Hämtad: 7.9.2016
- Socialvårdslagen ökar lågtröskeltjänsterna*. 2014. Tillgänglig: http://stm.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/sosiaalihuoltolaki-lisaa-matalan-kynnyksen-palvelu-1 Hämtad: 4.10.2016
- Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas*. 2015. Tillgänglig: <http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b> Hämtad 4.10.2016

- Taskinen, Sirpa. 2007, *Barnskyddslag. Tillämpningsguide*. Gummerus kirjapaino Oy, Vaajakoski. 134s.
- Tirkkonen, Tarja. 2015, *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos., Perhetyö*. Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo> Hämtad: 4.9.2016
- Uotinen Sami & Porko Maria. 2015, *Den nya socialvårdslagen och ändringar i barnskyddslagen och andra lagar*. Tillgänglig: <http://www.kommunerna.net/sv/kommunforbundet/cirkular-utlatanden/cirkular/2015/Sidor/2015-08-27-socialvardslagen.aspx> Hämtad: 7.9.2016
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina. 2003, *Toiminnallinen opinnäytetyö*, Jyväskylä: Tammi, 168 s.
- Väliavaara, Christine. 2016a, *Nallekortit*. [www] Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisens-tyoskentelyn-valineet/nallekortit> Hämtad 20.5.2016
- Väliavaara, Christine. 2016b, *Avaintarina*. [www] Tillgänglig: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisens-tyoskentelyn-valineet/avaintarina> Hämtad 20.5.2016
- Øvreeide, Haldor. 2001, *Samtal med barn: Metodiska samtal med barn i svåra livssituationer*. Studentlitteratur AB, Lund. 227s.

BILAGOR

Bilagaga 1: *Sammanfattning av tidigare forskning*

Datum	Databas	Sökord	Antal träffar	Författare & Årtal	Artikeln rubrik
4.12.2015	EBSCO	Children, communication & family work	1,279	Hall, Christopher & Slembrouck, Stef 2009	Communication with parents in child welfare: skills, language and interaction
8.12.2015	EBSCO	Children, communication, social work & professional	1,279	Gallagher, Michael et al. 2012	Children and families` involvement in Social Work descision making
4.12.2015	EBSCO	Children, communication skills & Family work	66	Forrester, Donald et al. 2007	Communication skills in child protection: how do social workers talk to parents?
8.12.2015	EBSCO	Teenagers, adolescent & social work	2,999	Schmied, Virginia & Walssh, Peter 2009	Effective case-work practice with adolescents: perspectives of statutory child protec-

					tion practitioners
16.12.2015	EBSCO	Family work, parents & early support	16	Rautio, Susanna 2013	Parents` experiences of early support
15.12.2015	EBSCO	Young children & Social work	70	Handley, Gill & Doyle, Celia 2014	Ascertaining the wishes and feelings of young children: social workers` perspectives on skills and training
9.12.2015	ARTO	Lapset, perheet, tuki & kriisi	10	Komi, Tiina 2009	Tue lasta kriisissä
8.12.2015	EBSCO	Children, young, communication & teaching	311	Lucklock, Barry et al. 2007	Teaching and learning communication with children and young people: developing the qualifying social work curriculum in a changing policy context.